

*Kalle Karppinen, Sakari Kainulainen, Juho Saari,
Kirsi Hyrkkänen ja Kirsi Kaipainen*

RUOKA-APU MIKKELISSÄ

Selvitys leipää jonottavien ihmisten hyvinvoinnista

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Pieksämäen toimipiste

Sosiaalitalouden tutkimuskeskus

DIAKONIA-AMMATTIKORKEAKOULUN JULKAISUJA
D Työpapereita 65

Julkaisija: Diakonia-ammattikorkeakoulu

Kannen kuva: stock.xchng

Taitto: Ulriikka Lipasti

ISBN 978-952-493-210-3 (pdf)

ISSN 1458-3674 (Diakonia-ammattikorkeakoulu)

Juvenes Print Oy
Tampere 2013

TIIVISTELMÄ

Kalle Karppinen, Ruoka-apu Mikkelissä
Sakari Kainulainen, Selvitys leipää jonottavien ihmisten
Juho Saari, Kirsi Hyrkkänen hyvinvoinnista
ja Kirsi Kaipainen

Helsinki	Diakonia-ammattikorkeakoulu, 2013
46 s.	Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja D Työpapereita 65
ISBN	ISSN
978-952-493-210-3 (pdf)	1458-3674

Tulokset perustuvat Mikkelissä syksyllä 2012 kerättyyn kyselylomakeaineistoon. Kyselyyn vastasi 300 ruoka-avun hakijaa seuraavien toimijoiden tilaisuuksista: Virike ry, ViaDia Mikkeli ry, Mikkelin Työttömät ry, Pelastusarmeijan Mikkelin osasto ja Mikkelin seurakuntayhtymän diakoniatyö. Tutkimuksen kustansi Diakonia-ammattikorkeakoulu ja tutkimustyön organisoi ja toteutti neljä Diakin opiskelijaa osana opintojaan.

Tutkimus on osa Itä-Suomen yliopiston hallinnoimaa ja professori Juho Saaren johtamaa valtakunnallista hanketta, jossa on tähän mennessä mukana kahdeksan kaupunkia. Kyselyllä on selvitetty ruoka-avun hakijoiden hyvinvointiin ja terveyteen, asenteisiin, palveluiden ja tulonsiirtojen käyttöön sekä ruokapankkien toimintaan liittyviä seikkoja. Tämän lisäksi selvitettiin ruoka-avun hakijoiden taustatekijöitä.

Ruokajonoissa oli ihmisiä kaikista ikäryhmistä painottuen kuitenkin yli 46-vuotiaisiin. Naisia (erityisesti alle 45-vuotiaita) ja miehiä (yli 45-vuotiaita) oli yhtä paljon. Mikkelissä ruoka-apua hakeneista oli 8 prosenttia jonkin muun maan kuin Suomen kansalaisia. Vajaa kolmannes oli työttömiä tai lomautettuina. Eläkeläisiä oli kolmannes ja opiskelijoita viidennes. Ruoka-apua hakevia on kaikista koulutusryhmistä. Valtaosa vastaajista asui tutkimuksen mukaan vuokra-asunnossa. Asunnottomia oli kolme prosenttia. Yhden aikuisen kotitalouksissa asui yli puolet vastaajista. Joka neljäs asui kotitaloudessa, jossa on lapsia.

Suurin osa vastaajista oli ollut jatkuvasti tai melko usein tyytyväisiä elämänsä viimeisen kuukauden aikana niin fyysisen kuin henkisenkin hyvinvoinnin osalta. Viimeisen kuukauden aikana masentuneeksi, yksinäiseksi tai nälkäiseksi oli itsensä tuntenut jatkuvasti tai melko usein noin joka viides vastaajista.

Toimeentulotukea oli viimeisen kahden kuukauden aikana saanut kolmannes vastaajista. Joka kymmenes vastaaja ilmoitti hakeneensa toimeentulotukea, mutta ei sitä syystä tai toisesta ollut saanut. Useampi kuin joka neljäs vastaaja ilmoitti, että heille jää välttämättömien menojen jälkeen kuukaudessa rahaa sata euroa tai vähemmän. Noin puolella ruoka-apua hakevista on toimeentulon ongelmia ja noin kolmanneksella ylivelkaantumista. Neljä kymmenestä koki, että he eivät ole saaneet kaupungilta tarpeeksi tukea, apua tai palveluita. Useampi kuin joka neljäs ilmoitti, ettei ole saanut riittävästi tukea seurakunnalta.

Joka kolmas oli hakenut ruoka-apua viikoittain tai joka toinen viikko viimeisen vuoden aikana. Ruoka-apu oli heidän pärjäämisensä kannalta välttämätöntä. Joka neljäs koki ruoka-avun hakemisen nöyryyttäväksi. Ruoanjakelun toimintaan ja sieltä saatuun ruokaan oltiin pääosin tyytyväisiä: ruoanjakelu oli järjestetty hyvin, ja ruoka oli laadukasta. Lähes puolet vastanneista piti muiden ihmisten tapaamista tärkeänä ruoanjakelun aikana.

Asiasanat: avustustoiminta, elintarvikeapu, Mikkeli, väestötutkimus

Teemat: Hyvinvointi ja terveys

Julkaistu:

Painettuna ja Open Access -verkkojulkaisuna

Painetun julkaisun tilaukset:

Granum-verkkokirjakaupasta <http://granum.uta.fi/>

ABSTRACT

Kalle Karppinen, Ruoka-apu Mikkeliissä
Sakari Kainulainen, Selvitys leipää jonottavien ihmisten
Juho Saari, Kirsi Hyrkkänen hyvinvoinnista
ja Kirsi Kaipainen

Helsinki

Diaconia University of Applied Sciences, 2013

46 p.

Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja
D Working papers 65

ISBN

ISSN

978-952-493-210-3 (pdf)

1458-3674

This research report concerns a questionnaire data collected from the bread lines of Mikkeli. The data consists of answers from 300 participants. The data is a part of a national research project organized by University of Eastern Finland. As a part of this project the reports concerning the data of Kuopio, Greater Helsinki and Turku have been published previously. The purpose of this study is to find out who the people receiving food aid in Finland really are. The questionnaire surveys the profile of the food aid receivers i.e. the sociodemographical background, the state of welfare and health, attitudes, the use of services and income transfers and the thoughts about food aid.

The research reveals, that in Mikkeli the receivers typically live on low social benefits like labour market subsidy, income support and national pension. The most of the survey participants were unemployed or pensioners. About half of the participants were over 46 years old and participants over 65 were the largest group in the bread lines of Mikkeli. In Mikkeli one out of ten aid receivers was a citizen of some other country than Finland. The majority of the aid receivers lived in one-person households. About a third of the participants lived in families with children. Almost four of ten the food aid receivers of Mikkeli felt like they were underprivileged. About one fifth of the participants had experienced depression, loneliness and hunger. In Mikkeli the most of the food aid receivers thought that the food aid is necessary for them. According to the questionnaire there were also negative feelings (for example shame) about receiving food aid.

Keywords: demographic study, food aid,
Mikkeli, relief work

Themes: Welfare and health

Available:

Printed and Open Access

Order:

Webstore Granum at <http://granum.uta.fi/>

Sisällys

1 Tutkimuksen taustaa.....	9
2 Ruoka-avun organisoiminen Mikkeliissä.....	11
2.1 Ruoka-apua jakavat toimijat.....	11
2.2 Vertaistukea ja sosiaalisia kontakteja.....	15
3 Tutkimusaineiston keruu.....	17
3.1 Haastattelut kentällä.....	17
3.2 Haastattelijoiden havaintoja leipäjonoista.....	20
4 Kyselytutkimuksen tulokset.....	23
4.1 Leipäjonojen asiakkaat.....	23
Työmarkkina-asema ja koulutustausta.....	24
Ruoka-avun hakijoiden asuminen Mikkeliissä.....	25
Kotitaloudet.....	26
4.2 Koettu hyvinvointi.....	26
Ruoka-avun hakijoiden tyytyväisyys.....	26
Luottamus viranomaisiin ja toisiin ihmisiin.....	29
4.3 Toimeentulo.....	29
Tulonsiirtojen käyttö.....	30
Käytettävissä olevat tulot pakollisten menojen jälkeen.....	31
Taloudellinen selviytyminen ja velkaantuminen.....	32
4.4 Palveluiden käyttö.....	33
4.5 Kokemukset ruoanjakelusta.....	34
Ruoanhaku.....	35
Ruoka-avun välttämättömyys ja häpeän tunne.....	35
Tyytyväisyys ruoka-avun laatuun.....	36
Ruoanjakelun sosiaalinen ulottuvuus.....	37
4.6 Lapsiperheet ruokajonoissa.....	38
4.7 Mikkelin ruoka-avun hakijoiden erityispiirteitä.....	38
5 Yhteenveto.....	41
Lähteet.....	45

1 TUTKIMUKSEN TAUSTAA

Tämän raportin tulokset perustuvat Mikkelissä kerättyyn kyselylomakeaineistoon. Kyselyyn vastasi 300 ruoka-apun hakijaa. Aineistoa kerättiin syksyllä 2012 Mikkelissä ruoka-apua jakavien toimijoiden tilaisuuksissa.

Tutkimus on osa Itä-Suomen yliopiston hallinnoimaa ja professori Juho Saaren johtamaa valtakunnallista hanketta, jossa on tähän mennessä mukana kahdeksan kaupunkia. Kokonaishankkeen rahoittaa Kunnallisalan kehittämissäätiö. Aiemmin tutkimushankkeesta on julkaistu Kuopion (Saari, Hämäläinen, Kaitokari & Honkalampi 2012) ja pääkaupunkiseudulla kerätyn aineiston raportit (Turunen, Ohisalo, Petrovskaja & Tukiala 2012), Turun (Kainulainen, Karppinen & Saari 2013) ja Tampereen (Koivula, Ohisalo & Saari 2013) raportit. Tutkimuksen kustansi ja toteutti Diakonia-ammattikorkeakoulu pääosin opiskelijatyönä. Tutkimus toteutettiin yhteistyössä Mikkelin ruoka-apua jakavien tahojen kanssa.

Kyselyllä on selvitetty ruoka-apun hakijoiden hyvinvointiin ja terveyteen, asenteisiin, palveluiden ja tulonsiirtojen käyttöön sekä ruokapankkien toimintaan liittyviä seikkoja. Tämän lisäksi selvitettiin ruoka-apun hakijoiden taustatekijöitä. Suurin osa kysymyksistä oli esikoodattuja monivalintakysymyksiä. Yksittäiset vastaajat eivät ole tuloksissa tunnistettavissa.

Tutkimuksessa käytettiin nelisivuista kyselylomaketta, joka on kehitelty Itä-Suomen yliopistossa. Kyselylomaketta tarjottiin kaikille ruokaa jonotaneille, mikäli se oli käytettävissä olevan ajan ja jonon pituuden puitteissa mahdollista. Kyselytutkimuksesta kieltäytyneitä oli kaikissa ruoanjakelupisteissä, vaikkakin siihen suhtauduttiin varsin positiivisesti. Kyselylomake oli saatavilla suomeksi, englanniksi ja venäjäksi.

Tutkimusraportti on kirjoittajien yhteistyön tulos, mutta Diakin opiskelijat Kirsi Hyrkkänen ja Kirsi Kaipainen ovat erityisesti keskittyneet raportin aineistonkeruuta ja ruokajonojen organisointia koskeviin lukuihin ja sosiaalipolitiikan opiskelija Kalle Karppinen tuloslukuihin.

2 RUOKA-AVUN ORGANISOIMINEN MIKKELISSÄ

2.1 Ruoka-apua jakavat toimijat

Ruoka-apututkimusta tehtäessä selvitettiin Mikkeliissä toimivat ruoka-apua jakavat toimijat. Huomattavaa ja merkittävää ruoka-apua jakavia toimijoita Mikkeliissä oli viisi. Satunnaista ilmaisuokaa jakavia toimijoita oli, muun muassa Helluntaiseurakunta. Merkittävimmistä ruoka-apua jakavista toimijoista Virike ry ja ViaDia Mikkeli ry jakoivat ainoastaan EU-ruoka-apukasseja, Mikkelin Työttömät ry jakoi sekä elintarvikemyymälöiden myynnistä poistettuja elintarvikkeita että EU-ruoka-apukasseja, Pelastusarmeijan Mikkelin osasto avusti vähäosaisia ja opiskelijoita jakamalla myymälöiden myynnistä poistettuja elintarvikkeita, ostamalla itse ruokaa ruoka-apukasseihin sekä antamalla rahallista avustusta, ja Mikkelin seurakuntayhtymän diakoniatyö antoi rahallista avustusta elintarvikeostoksiin.

Virike ry on sekä mielenterveys- ja päihdekuntoutujien että mielenterveys- ja päihdetyöstä kiinnostuneiden ihmisten yhdistys Mikkeliissä. Se on Mielenterveyden keskusliiton paikallisyhdistys. Virike ry:n toiminnan nykyisissä tiloissa Mielenmajatalossa mahdollisti Mielenmaja-hanke, jota RAY on tukenut vuosina 2005–2009 kehittämishankkeena ja 2010–2013 kohdennettuna avustuksena. Myös Mikkelin kaupunki tukee toimintaa vuokratuella. Mielenmajatalo sijaitsee lähellä Mikkelin keskustaa vanhan palolaitoksen tiloissa. Virike ry:n tilat sijaitsevat entisessä paloautojen hallissa, jonne sisäänkäynti on suoraan kadulta. Mielenmajatalolle on hyvät kulkuhyteydet, ja Virike ry:n tilat ovat esteettömät. Virike ry:n toiminnan tarkoituksena on tukea kuntoutumista muun muassa vertaistuen avulla, jär-

jestää jäsenilleen virkistys- ja harrastustoimintaa sekä toimia kuntoutujien paikallisena edunvalvontajärjestönä. (Virike ry i.a.; Seija Rouhiainen, henkilökohtainen tiedonanto 26.3.2013.)

Mielenmajatalolla toimii toisiinsa sulautuen kaksi toimijaa: Mikkelin kaupungin aikuisten mielenterveyskuntoutujien toimintakeskus Mielenmaja sekä Virike ry. Päivittäin Mielenmajatalolla käy 40–60 asiakasta. Toimintakeskus Mielenmaja järjestää toimintaa arkipäivisin päiväaikaan Virike ry:n vastatessa ilta- ja viikonlopputoiminnasta. Virike ry:llä on toimintaa tiloissa myös päiväaikaan, koska se toimii matalan kynnyksen työkokeilupaikana ylläpitäen näiden työkokeilijoiden työpanoksella muun muassa kahvio- ja kirpputoritoimintaa. Virikkeen toiminta on ollut voimakkaassa kasvussa muun muassa jäsenmäärän suhteen ja mukaan toimintaan on saatu yhä enemmän myös nuoria kuntoutujia. Jäsenmäärä kasvaa koko ajan ja on kohta 400. (Selenius & Riikonen 2012; Seija Rouhiainen, henkilökohtainen tiedonanto 26.3.2013.)

Virike ry on jakanut EU-ruoka-apua vuodesta 2005 alkaen, jolloin se aluksi ilmoitti toiminnastaan paikallislehdessä. Ruoka-avun suuren kysynnän johdosta lehti-ilmoituksista on luovuttu, ja nykyään Virike ry tiedottaa EU-ruoka-avun jakamisesta omilla kotisivuillaan Internetissä. Lisäksi yhdistys tiedottaa ruoka-avun jakamisesta yhteistyökumppaneilleen, omille jäsenilleen ja Mielenmajan asiakkaille. Näin ollen Virike ry jakaa EU-ruoka-apua pääasiassa mielenterveys- ja päihdekuntoutujille. Vuonna 2012 Virike ry:n kautta jaettiin vähäosaisille ja syrjäytyneille 190 EU-ruoka-apukassia. Vuodelle 2013 Virike ry ei voinut vastaanottaa ruoka-apukassien jakamista toimitilojen kunnon selvityksen ja mahdollisen kunnostamisen vuoksi. (Seija Rouhiainen, henkilökohtainen tiedonanto 26.3.2013.)

Mikkelin Työttömät ry:n toimitilat sijaitsevat lähellä Mikkelin keskustaa lähes vastapäätä Virike ry:n toimitiloja. Tilat sijaitsevat entisessä ns. Hankkijan talossa, sen toisessa kerroksessa. Talossa ei ole käytössä hissiä, mikä varmastikin karsii hieman ruoka-avun hakijoiden määrää. Mikkelin Työttömät ry:n ja Virike ry:n toimitilojen läheisyys mahdollistaa kuitenkin sen, että osa Virike ry:n asiakkaista voi hyödyntää sekä Mikkelin Työttömät ry:n edullista aamupalaa, lounasruokailua että ilmaisruuan jakoa.

Mikkelin Työttömät ry:n tarkoituksena on toimia työttömyyden vähentämiseksi ja poistamiseksi, työttömien toimeentulon parantamiseksi sekä työttömyydestä aiheutuvien henkisten, fyysisten ja taloudellisten haittojen

vähentämiseksi. Yhdistyksen tärkein tavoite on auttaa työttömiä ylläpitämään työkuntoaan ja työllistymään sekä palkata pitkäaikaistyöttömiä töihin. Toiminnan tavoitteena on myös nuorten ja maahanmuuttajien työllistäminen, ja toimitiloja hyödynnetäänkin maahanmuuttajien kohtaamispaikkana. (Pyrhönen 2012.)

Maanantaista perjantaihin tiloissa on mahdollista käydä ruokailemassa erittäin edullisesti aamupala sekä lounas. Aamupalaa Mikkelin Työttömät ry järjestää yhteistyössä Mikkelin seurakuntayhtymän diakoniatyön kanssa. Yhdistyksen jäsenille aamupala maksaa euron ja lounas 2,50 euroa. Vuodessa käy Mikkelin Työttömät ry:llä syömässä noin 17 000 asiakasta. (Pyrhönen 2012.)

Varsinaisena ruoka-apuna Mikkelin Työttömät ry jakaa päivittäin elintarvikemyymälöistä saatuja myynnistä poistettuja elintarvikkeita asiakkailleen. Näitä ilmaisuokia saa vain yhdistyksen jäsen. Mikkelin Työttömät ry on aiemmin jakanut EU-ruoka-apukasseja kaksi kertaa vuodessa ilmoittaen paikallislehdissä jakelupäivästä. Tulevaisuudessa ruoka-apukassien jakopäiviä on yksi vuodessa. EU-ruoka-apukasseja saavat kaikki niitä hakevat. Vuonna 2012 yhdistys jakoi 569 EU-ruoka-apukassia. Mikkelin Työttömät ry:n EU-ruoka-avun piiriin kuului vuonna 2012 arviolta 1000 asiakasta. (Heikki Pyrhönen, henkilökohtainen tiedonanto 26.3.2013.)

ViaDia Mikkeli ry on kristillisiin arvoihin perustuva avustusjärjestö, jonka kotikunta on Mikkeli ja toiminta-alueena Etelä-Savo. Järjestön arvoja ovat muun muassa lähimmäisenrakkaus ja heikoimmista huolen pitäminen. ViaDia ry jakaa ainoastaan EU-ruoka-apukasseja muutaman kerran vuodessa ilmoittaen jakopäivästä paikallislehdissä. Järjestö jakaa ruoka-apua vanhan makkaratehtaan takapihalla, josta on nouseva kapeita betoniportaita pitkin tehtaaseen sisälle ja poistuttava ruokakassin saatuaan sivuovesta ulos. Jonotus tapahtuu ulkona. Liikuntaesteiset ohjataan hakemaan ruoka-apua sivuoven kautta avustettuna. Tilaisuus on suosittu ja paikalle saapuu satoja ruoka-apua hakevia. ViaDialta ei saatu tarkemmin selvitettyä, paljonko heidän kauttaan ruoka-apukasseja jaetaan vuodessa. ViaDia on kuitenkin Etelä-Savon suurin EU-ruoka-apua jakava yhdistys. (Järvinen i.a.; Sami Järvinen, henkilökohtainen tiedonanto 8.4.2013.)

Pelastusarmeijan Mikkelin osastoa on palvellut upseeripariskunta Tarleen ja Gabriel Ebah loppukesästä 2011 alkaen. Tiimiin kuuluu myös ahkeria vapaaehtoisia. Mikkelin Pelastusarmeijan tilat sijaitsevat katutasossa Pirtti-

niemenkadulla lähellä keskustaa ja sinne on helppo liikuntaesteisenkin tulla. Pelastusarmeija jakaa keskiviikkoisin vähävaraisille leipää ja torstaisin opiskelijoille ruoka-avustusta tarjoten samalla pientä purtavaa ja juotavaa. Ympäri vuoden käy noin 30 opiskelijaa viikossa hakemassa ruoka-apua. (Pelastusarmeija i.a.; Gabriel Ebah, henkilökohtainen tiedonanto 4.4.2013.)

Mikkelin Pelastusarmeijassa ruoka-avun jakaminen alkoi hieman yli vuosi sitten. Pelastusarmeija ostaa jaettavaa ruokaa rahoilla, jotka se saa jokavuotisesta joulupatakeräyksestä. Melkein kaikki tästä keräyksestä saadut rahat menevätkin juuri ruoka-apuun. Myös muutama elintarvikemyymälä Mikkeliissä tukee Pelastusarmeijan työtä antaen leipää ja myynnistä poistettuja tuotteita ruoka-apuna jaettavaksi. Gabriel Ebahin mukaan ruoka-avun tarve on lisääntymässä. Ruoka-avun lisäksi Pelastusarmeija jakaa myös lahjakortteja ruokakauppaan. Lahjakortin saadakseen on apua tarvitsevan otettava yhteyttä Pelastusarmeijaan puhelimitse, ja työntekijät tarkistavat, onko avunpyytjä alhaisten tulojen johdosta oikeutettu lahjakorttiin. Pelastusarmeijan toiminta perustuu kristillisiin arvoihin ja se tekee yhteistyötä seurakunnan ja Monikulttuurikeskus Mimosan kanssa. Pelastusarmeijan näkemys on, että avun antaminen ihmisille ei ole kilpailua ja toive onkin, että yhteistyö eri toimijoiden kanssa lisääntyisi. (Gabriel Ebah, henkilökohtainen tiedonanto 4.4.2013.)

Mikkelin seurakuntayhtymän diakoniatyö jakaa rahallista avustusta ruokatarvikkeisiin vähävaraisille ihmisille. Avustusvastaanotolle on varattava aika, joka on yleensä noin tunnin mittainen. Diakoniatyöntekijä täyttää avustusta hakevan kanssa tarkan laskelman, jossa käydään hakijan kaikki tulot ja menot tarkasti läpi. Hakijalla on oltava mukanaan mahdollisimman tarkat tiedot menoistaan, mielellään kuitteja ja edellisen kuukauden tiliote, jotta hän voi todistaa menonsa diakonille. Hänen on myös kyettävä arvioimaan tulevia menojaan ja tulojaan, jotta diakoniatyöntekijä saa kattavan kuvan hakijan rahallisesta tilanteesta. Diakoni antaa laskelmien mukaan ruokalahjakorttina rahaa ruokaostoksiin käytettäväksi.

Vuonna 2012 Mikkelin seurakuntayhtymän diakoniatyön kautta avustettiin mikkeliiläisiä 60 000 eurolla. Tähän sisältyvät Anttolan, Haukivuoren, maaseurakunnan ja tuomiokirkkoseurakunnan avustukset. Lisäksi Työttömien yhdistystä tuettiin työttömien aamupalatoimintaan osoitetuilla varoilla, 4 800 euroa, jotka olivat myös diakoniatyön budjetissa. Mikkelin Työttömät ry on saanut vuosittain myös seurakuntayhtymän järjestöavustuk-

sen, joka oli viime vuonna 15 000 euroa. (Anita Teittinen, henkilökohtainen tiedonanto 29.3.2013.)

2.2 Vertaistukea ja sosiaalisia kontakteja

Marraskuussa vuonna 2012 tehdyn ruoka-apututkimuksen aikana 300 ruoka-apua hakevaa ihmistä haastateltuaan haastattelijat arvioivat, että ruoka-avun hakeminen ei ollut ainoa syy tulla esimerkiksi Mikkelin Työttömät ry:lle. Ruoka-avun hakeminen saattoi olla osalle ihmisistä se tärkein tekijä, mikä sai lähtemään kotoa liikkeelle, mutta hyvin monessa keskustelussa haastateltavien kanssa nousi esiin muitten ihmisten tapaamisen tarkeys. Samalla, kun haettiin ruoka-avustusta itselle ja perheelle, saattoi hakija jäädä jutustelemaan, lukemaan lehtiä tai mennä mukaan johonkin toimintaan. Keskusteluissa tuli selväksi se, etteivät vähävaraiset pysty osallistumaan huonon taloudellisen tilanteensa takia kulttuuririentoihin; elokuva-, teatteri- tai balettiliput ovat ylellisyyttä. Hyvä jos bussilippua on varaa ostaa.

Virike ry:n ja Mikkelin Työttömät ry:n tiloissa käydessä voi osallistua johonkin toimintaan. Käsityösalille voi mennä esimerkiksi neulomaan, askartelemaan tai mattoja kutomaan. Monet jäivät näitten yhdistysten tiloihin ruoka-avustuksen saatuaan vielä lounaalle tai muuten vain seurustelemaan samankaltaisessa tilanteessa olevien ihmisten kanssa. Virike ry ja Mikkelin Työttömät ry järjestävät omille jäsenilleen mitä monimuotoisinta toimintaa. On retkiä, myyjäisiä, elokuvissa tai uimahallissa käyntiä tai esimerkiksi yhteisen pikkujoulun ja joulujuhlan viettoa. Näillä ruoka-apua jakavilla yhdistyksillä on ruuanjakamisen lisäksi toinen hyvinkin tärkeä tehtävä. Ne pitävät syrjäytymisvaarassa olevat ihmiset kiinni arjen rutineissa ja ylläpitävät tärkeitä sosiaalisia suhteita.

ViaDia Mikkeli ry:n EU-ruoka-apujako oli hyvin selkeästi vain ruoka-apujako. Pitkässä jonossa ihmiset kulkivat eteenpäin, ottivat ruokakassin ja poistuivat paikalta. Vaikka vanhan makkaratehtaan miljöö ei ollut mitenkään miellyttävä, tunnelma oli kuitenkin ruoka-apututkimusta tekeviä kohtaan hyväksyvä. Haastattelijat saivat kuulla paljon erilaisia elämäntarinoita ja paljon kannanottoja Suomen politiikasta ja yhteiskunnan tilasta.

Pelastusarmeijan toiminta on hieman toisenlaista. Sen toiminnassa on hengellisyys voimakkaasti läsnä. Ruuanjakelu alkaa pienellä hengellisellä puheella ja rukouksella ja päättyy ruuan siunaamiseen. Hengellisyys voimakas

läsnäolo saattaa karsia apua tarvitsevien määrää. Ne ruoka-apua hakevat, joita kyselytutkimusta tehtäessä tavattiin Pelastusarmeijassa, viihtyivät paikassa hyvin. Opiskelijat jäivät ovien sulkemiseen saakka pelaamaan lautapelejä ja seurustelemaan keskenään. Huomio kiinnittyi erityisesti siihen, että Pelastusarmeijan ruoka-apua hakevista opiskelijoista suurin osa oli ulkomalaisia opiskelijoita. He hakivat samalla sosiaalisia suhteita ja kontaktia muihin ihmisiin Pelastusarmeijan toiminnan kautta.

Mikkelin seurakuntayhtymän diakoniatyön ruokarahaa hakevan haastattelutilanne oli aika virallinen ja asiakkaan täytyi olla hyvin varustautunut todistamaan kaikki maksunsa ja taloudellisen tilanteensa. Toisaalta se on hyvin ymmärrettävää, mutta kovin matala ei diakoniatyön ruoka-avun kynys ole. Mutta kuten eräs tutkimukseen haastateltu avunsaaja sanoi, kaikki apu on tarpeen, kun rahat ovat kerta kaikkiaan lopussa, ja hän oli tyytyväinen saamaansa ruokaraahan.

Kaiken kaikkiaan ruoka-apututkimusta tehdessä kävi erityisen selväksi järjestöjen ja vapaaehtoistoimijoiden tuen antamisen tärkeys syrjäytymisvaarassa oleville ihmisille. Yhteiskuntamme tarvitsee yhä enenevässä määrin vapaaehtoistoimijoita ja järjestöjä pitämään huolta heikompiosaisistaan. Tärkeintä ei ole aina se aineellinen apu, vaan toisen ihmisen hyväksyntä, kunnioitus ja läsnäolo.

Pieni laulu ihmisestä

*Ihminen tarvitsee ihmistä
ollakseen ihminen ihmiselle,
ollakseen itse ihminen.
Lämpimin peitto on toisen iho,
toisen ilo on parasta ruokaa.
Emme ole tähtiä, taivaan lintuja,
olemme ihmisiä, osa pitkää haavaa.
Ihminen tarvitsee ihmistä.
Ihminen ilman ihmistä
on vähemmän ihminen ihmiselle,
vähemmän kuin ihminen voi olla.
Ihminen tarvitsee ihmistä.*

(Tommy Tabermann 1987)

3 TUTKIMUSAINEISTON KERUU

3.1 Haastattelut kentällä

Kansalaisyhteiskunta ja järjestötyö -opinnoissa avautui opiskelijoille mahdollisuus suorittaa opinnot vaihtoehtoisesti organisoimalla ja toteuttamalla Itä-Suomen yliopiston järjestämä ruoka-apukysely Mikkeliissä. Ruoka-apua jakavia toimijoita tuntevina tarttui kaksi mikkeliäistä opiskelijaa oitis tilaisuuteen yhdessä kahden muun opiskelijan kanssa. Työnjako opiskelijoiden kesken selvisi nopeasti. Suunnitelman mukaan mikkeliäiset jalkautuisivat tekemään kyselyt tuttujen yhdistysten tiloihin, toisten opiskelijoiden hoitaessa Diakonia-ammattikorkeakoulun kanssa yhteydenpidon, kopioinnit ynnä muut sellaiset tarpeelliset toimet. Jälkimmäinen ryhmä askarteli myös kyselyille palautuslaatikot ja hoitivat kyselyjen tilastoinnin sekä laativat tutkimuksesta kertovat tiedotteet ruoka-apukyselytilaisuuksiin esille laitettaviksi ja hoitivat yhteydenpidon tutkimuksesta vastaavaan tahoon. Kyselyyn vastanneille tarjotaan pientä naposteltavaa (mehua, pipareita ja karamelleja).

Lupa aloittaa kyselytutkimus Mikkeliissä saatiin sähköpostitse 30.10.2012. Seuraava ViaDia Mikkeli ry:n organisoima EU-ruoka-apujako olisi jo 10.11.2012. 400 kyselylomaketta ja haastatteluihin tarvittavat välineet hoidettiin valmiiksi tähän mennessä. Suomenkielisten lomakkeiden lisäksi käytössä oli sekä venäjänkielisiä että englanninkielisiä lomakkeita, mikä osoitautuikin viisaaksi ratkaisuksi. Lisäksi varustauduttiin siihen, että kaikki eivät halua vastata paikan päällä, vaan haluavat miettiä vastauksia kotona rauhassa. Tällöin tarjolla oli lomakkeen mukaansa ottaneelle mukaan kirjekuori varustettuna postimerkillä ja vastausosoitteella.

ViaDia Mikkeli ry:n toiminnanjohtajan luvalla menttiin EU-ruoka-apujakotilaisuuteen 10.11.2012 vanhan makkaratehtaan takapihalle. Kaksi tutkimushaastattelijaa jalkautui tilaisuuteen jo klo 10, vaikka ruokajako alkoi vasta klo 11. Ulkona oli jo jonossa ihmisiä odottamassa EU-ruoka-apukassien jakamisen alkamista ja kyselyt aloitettiin heti klo 10. Kirjoituslumat osoittautuivat kyselylomakkeita täyttävälle suureksi avuksi.

Ruuanjakelupaikkana toimi vanha toimintansa lopettanut makkaratehdas Mikkeliissä parin kilometrin päässä keskustasta. Jonotus tapahtui tehtaan takapihalla. Takapihalta noustiin kapeita betoniportaita sisätilaan, josta sai avustuskassin, ja peremmällä käytävän päässä oli myös lahjoituksina saattujen vaatteiden jakopiste. Osa ruuan hakijoista hyödynsi myös tuota vaatteiden jakopistettä. Sivuvesta poistuttiin ulos. Tuona lauantaina 10.11.2012 EU-ruokajakelussa kävi noin 150–200 ihmistä. Tuona marraskuisena lauantaina jaettiin ruoka-apujonossa 108 kyselylomaketta, joista 76 lomaketta palautui paikan päällä täytettynä palautuslaatikkoon. 32 ihmistä otti lomakkeen palautuskuorineen kotiin täyttääkseen sen myöhemmin.

Motivoidakseen ruuanhakijoita vastaamaan kyselyyn, laitettiin esille pientä tarjottavaa; pipareita ja mehua. Haastattelijoiden mukanaan tuomista puutarhapöydästä ja neljästä tuolista oli suuri apu kyselyä tehdessä, koska moni piti kyselylomakkeita liian monimutkaisina itse täyttää. He halusivat tulla haastatelluiksi ja haastattelijat täyttävän lomakkeen heidän kanssaan. Vietysten istuen käytiin antoisia keskusteluja. Tämä vei kuitenkin paljon aikaa ja ikävä kyllä haastattelijoiden määrä oli alimitoitettu, mikä näkyy vastaajien suhteellisen vähäisessä määrässä suhteessa kävijöiden määrään. Paikalla olisi saanut olla neljästä viiteen haastattelijaa.

Mikkelin Työttömät ry:n projektipäällikköön oltiin etukäteen puhelimitse yhteydessä, ja hän antoi luvan tulla tekemään työttömien ruokalan tiloihin kyselylomaketutkimusta. Mikkelin Työttömät ry jakaa elintarvikemyymälöistä myynnistä poistettuja elintarvikkeita sekä EU-ruoka-apukasseja. Kyselyä käytiin tekemässä kolme kertaa. Ensimmäinen kerta oli 13.11.2012, jolloin jaettiin 60 lomaketta. Niistä 57 palautui täytettynä ja 3 otti kyselylomakkeen palautuskuoren kanssa kotiin täytettäväksi. Toisen kerran oltiin aineistoa keräämässä perjantaina 16.11.2012. Tuolloin lomakkeen täytti 27 kävijää ja 2 otti lomakkeen mukaan palautuskuorineen. Viimeiset 4 haastattelua, jotta 300 kyselyä tulisi täyteen, käytiin tekemässä 30.11.2012. Pieneenä palkkiona tarjoiltiin täytetyn lomakkeen palauttaneille karamelleja. Tääl-

lähin osa kyselyyn vastaajista halusi apua lomakkeen täytössä. Suurin osa halusi kuitenkin täyttää lomakkeen itse, joten kaksi haastattelijaa riitti oikein hyvin näillä kerroilla. Lomakkeita palautettaessa tarkistettiin, että kaikkiin kysymyksiin oli vastattu.

Haastattelijat tapasivat Mikkelin seurakuntayhtymän diakonin 13.11.2012 Mikkelin Työttömät ry:n ruokalassa, jossa hän kutsui haastattelijat tekemään kyselyjä myös diakoniatyön toimistoon kaupungin keskustassa sijaitsevalle seurakuntatalolle. Tiistaina 13.11.2012 tehtiin vastaavaa kyselylomaketutkimusta Mikkelin tuomiokirkkoseurakunnan seurakuntatalolla. Koska diakonin keskustelutuokio avustusta hakevan henkilön kanssa kesti tunnin, päätettiin jättää kyselylomakkeita palautuskuorineen diakonille jaettavaksi avustusta hakeville. Tuolla käynnillä saatiin yksi täytetty lomake ja jätettiin diakonilla 10 lomaketta kuorineen jaettavaksi rahallista avustusta hakeville.

Virike ry:n toiminnanohjaajan kanssa käytiin sopimassa 2.11.2012 kyselytutkimuksen tekemisestä Virike ry:n tiloissa Mielenmajatalolla. Virike ry jakaa EU-ruoka-apukasseja. Torstaina 15.11.2012 käytiin pitämässä esitelytilaisuus Virike-kerhon tulevasta kyselystä. Paikalla olleista lähes kaikki halusivat osallistua kyselytutkimukseen. Sekä Virike ry:n että toimintakeskus Mielenmajan henkilökunnan suurenmoisella avustuksella palautui tuosta tilaisuudesta Virikkeen kahviossa 37 lomaketta täytettynä ja 3 lomaketta lähti palautuskuorineen haastateltavan mukaan täytettäväksi kotona. Lauantaina 24.11.2012 tehtiin haastatteluja Virikkeen kahviossa aamupäivällä. Tuolloin saatiin 18 lomaketta täytettynä mukaan ja 1 lomake lähti kävijän mukaan täytettäväksi myöhemmin. Keskiviikkona 28.11. saatiin vielä Virikkeeltä 3 lomaketta täytettynä. Mielenmajatalon asiakkaita motivoitiin ottamaan osaa kyselytutkimukseen ”kahvi & pulla”-lipukkeella, jolla sai Virikkeen kahviosta kahvin ja pullan täytettyä kyselylomaketta vastaan.

7.11.2012 sovittiin Pelastusarmeijan Mikkelin osaston johtajien kanssa kyselytutkimuksen tekemisestä Pelastusarmeijan tiloissa. Pelastusarmeijan Mikkelin osasto jakaa keskiviikkoisin leipää ja torstaisin opiskelijoille ruoka-avustusta tarjoten samalla pientä purtavaa ja juotavaa.

Kyselyjä jalkauduttiin tekemään useampaan otteeseen Pelastusarmeijalle. Torstaina 15.11.2012 saatiin opiskelijaillasta 21 lomaketta täytettynä ja 2 lomaketta lähti opiskelijoiden mukaan palautuskuorineen täytettäväksi myöhemmin. Keskiviikkona 28.11.2012 haastatteluja tehtiin leipäjakotilaisuudessa ja saatiin 15 lomaketta täytettynä mukaan. Torstaina saatiin opiske-

lijaillasta 22 lomaketta täytettynä. Ruoka-apua hakeville tarjottiin mehua, pipareita ja karamelleja. Pelastusarmeijan opiskelijailloissa käyneet opiskelijat eivät tarvinneet suuremmin apua lomakkeiden täytössä ja haastattelijoiden tehtäväksi jäi vain keskustella heidän kanssaan opiskelijoiden taloudellisesta tilanteesta ja tarkistaa lopuksi, että kaikkiin lomakkeen kysymyksiin oli muistettu vastata.

Yksi haastattelijoiista piti kirjaa siitä kuinka monta kyselyä oli palautunut postitse. Näin haastattelijat tiesivät koko tutkimuksen ajan kuinka paljon oli vielä kyselyhaastatteluja tehtävä jotta saadaan kokoon sovittu 300 kyselyä. Haastatteliijoille oli yllätys kuinka nopeasti kyselyt saatiin tehtyä.

3.2 Haastattelijoiden havaintoja leipäjonoista

Kierrettyään tekemässä kyselyjä monet kasvot tulivat haastatteliijoille tutuiksi. Hyvin moni vähävarainen näytti kiertävän eri avustuspisteistä toiseen saadakseen jokapäiväisen leipänsä jostakin. Moni kyselyyn vastanneista kertoi suurten lääkemenojen aiheuttavan taloudellista ahdinkoa, osa kertoi tulojensa pienentyneen uuden takuueläkkeen tai muun etuuden indeksikorotuksen tultua voimaan. Se oli pudottanut asumistukea ja siten käteen jäävä osuus oli pienentynyt. Kysyttäessä heiltä toimeentulotuen hakemisesta, moni kertoi, ettei nyt sitä ilkeä hakea vaan yrittää pärjätä ilman sosiaalivirastossa käyntiä. Selkeästi alkoholisoituneet miehet eivät ottaneet kantaa eläkkeen pienuuteen tai mihinkään tukiin tai epäkohtiin. He söivät tarjottavat mielissään ja viipyivät etenkin Pelastusarmeijan tiloissa ovien sulkemiseen saakka.

Useimmat kyselyyn vastanneet olivat mielissään siitä, että heidän ääntään kuullaan. He kertoivat haastatteliijoille avoimesti tarinoita elämästään, ja haastattelijat saivat kuulla hyvinkin kärkeviä kannanottoja tämän päivän työllistymispolitiikasta ja hallituksen politiikasta. Vaikka useimmat kokivat kyselyn tarpeelliseksi, tuli muutama soraäänikin esiin. Jotkut kokivat hie-
man alentavaksi vastata tällaisiin kyselyihin.

Kaiken kaikkiaan kyselyä tehdessä tuli selvästi esiin yksi suuri puute palvelujärjestelmässämme. Kokemuksen mukaan pitäisi lisätä kansan keskuuteen jalkautuvien työntekijöiden määrää. Vähävaraisilla oli selvästi vähän tietoa kaikista heille kuuluvista etuisuuksista ja palveluista tai sitten heillä oli suuria ennakkoluuloja muun muassa toimeentulotuen hakemista koh-

taan. Näillä ihmisillä ei ole tietokoneita, ei tv:tä eikä kaikilla edes radiota. Moni vähävarainen oli jollakin tavalla tyytynyt osaansa, eikä pystynyt näkemään tulevaisuudessa mitään ihmeellistä muutosta. Juuri toivon ja paremman tulevaisuuden uskon tuojina jalkautuvat työntekijät voisivat olla tärkeässä osassa näille ihmisille. Joskus pienikin sysäys eteenpäin saattaa jollekin ihmiselle olla juuri se ratkaiseva sysäys hänen elämänuskonsa palauttamiseen. Ruokajonossa moni ihan työkykyinen ja fiksu ihminen oli jotenkin vain jo lannistunut ja menettänyt toivonsa työnsaannista tai opiskelumahdollisuuksista monien pettymysten jälkeen. Jalkautuvien työntekijöiden, esimerkiksi sosiaaliohjaajien avustuksella he voisivat saada uskonsa omaan kykeneväisyyteensä takaisin ja jaksaisivat jatkaa yrittämistä. Oletettavasti tällainen jalkautuva palveluohjaus maksaisi itsensä takaisin juuri näiden ihmisten saaman uskon ja toivon kautta.

Oman arvionsa mukaan haastattelijat kokivat tutkimuksen teon hyvin avartavaksi ja antoisaksi kokemukseksi. He näkivät haastatteluprojektin hienona mahdollisuutena päästä opiskelujen aikana näin konkreettisella tavalla osallistumaan tutkimustoimintaan. Projektin aikana he saivat hyvää oppia tutkimuksen teosta ja saattoivat lämpimästi suositella kaikille opiskelijoille tällaisiin tutkimuksiin osallistumista.

4 KYSELYTUTKIMUKSEN TULOKSET

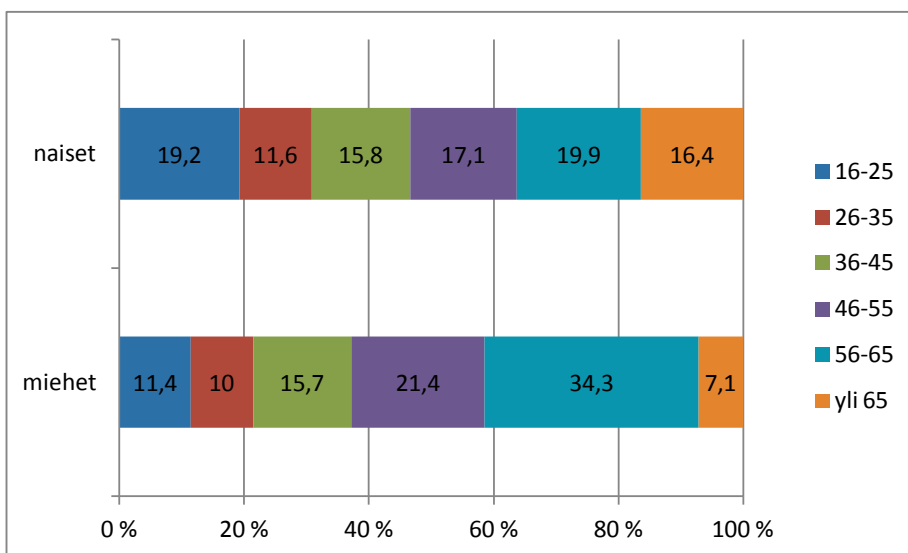
Tässä raportissa tutkimustuloksia esitellään teemoittain, jotka ovat kohderyhmäkuvaus, koettu hyvinvointi, toimeentulo, palvelut, kokemukset ruoanjakelusta, lapsiperheet ruokajonossa ja Mikkelin ruoka-avun hakijoiden erityispiirteet. Raportissa tuloksia on tarkasteltu suhteessa vastaajien ikään, sukupuoleen ja koulutukseen, kuten jo aiemmin julkaistuissa pääkaupunkiseudun ja Turun aineiston loppuraporteissa (ks. Saari ym. 2012; Turunen ym. 2012; Kainulainen ym. 2013).

4.1 Leipäjonojen asiakkaat

Kyselylomakkeessa selvitettiin vastaajien taustatietoja, kuten sukupuolta, kansalaisuutta, koulutustasoa, ikää, työtilannetta, asumismuotoa ja kotitalouden henkilömäärää. Kyselytutkimukseen osallistuneita vastaajia oli kaikista ikäryhmistä. Kaikista vastanneista yli 46-vuotiaita oli 58 prosenttia. Suurin ikäryhmä oli 56–65-vuotiaat, joita oli 27 prosenttia vastaajista. Nuorimmasta ikäryhmästä (16–25-vuotiaat) vastaajia oli 16 prosenttia, kun taas vanhimmasta ikäryhmästä (yli 65-vuotiaat) heitä oli 12 prosenttia.

Tutkimuksen mukaan ruoka-avun hakijoissa oli saman verran naisia ja miehiä. Alle 45-vuotiaiden ruoka-avun hakijoiden osuus oli naisilla selkeästi miehiä suurempi. Naisvastaajista alle 45-vuotiaita oli 47 prosenttia, kun vastaava osuus miehillä oli 37 prosenttia. Miesten osuus yli 45-vuotiaista ruoka-avun hakijoista taas oli runsaasti saman ikäryhmän naisia suurempi: yli 45-vuotiaita miehiä ruoka-avun hakijoista oli 63 prosenttia, kun taas naisista 54 prosenttia kuului tähän ikäryhmään.

Suomen kansalaisia kyselyyn vastanneista ruoka-apun hakijoista oli 92 prosenttia ja 8 prosenttia oli jonkin muun maan kansalaisia. Kaikissa ikäryhmissä Suomen kansalaisia oli enemmän kuin muiden maiden kansalaisia. Suhteellisesti eniten muiden maiden kansalaisia oli yli 65-vuotiaiden ikäryhmässä, josta 15 prosenttia oli muun kuin Suomen kansalaisia. Mikkelissä ulkomaiden kansalaisten osuus kokonaisväestöstä on julkisten tilastojen mukaan noin 2 prosenttia (Tilastokeskus 2011).

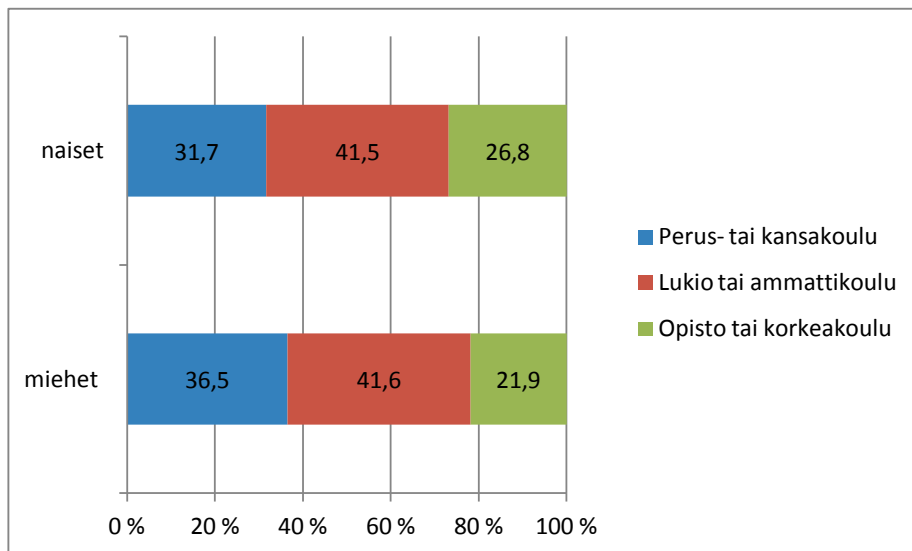
KUVIO 1. Vastaajien ikä ja sukupuoli (% , n=279)

Työmarkkina-asema ja koulutustausta

Vastaajista 29 prosenttia oli työttömiä tai lomautettuina, eläkeläisiä 34 prosenttia ja opiskelijoita 19 prosenttia. Pysyvästi töissä vastaajista ilmoitti olevansa vain 5 prosenttia, määrä- tai osa-aikaisesti töissä 10 prosenttia ja kotona 4 prosenttia. Ikäryhmistä eniten työttömiä tai lomautettuja oli 56–65-vuotiaissa (39 prosenttia). Miehistä työttömänä tai lomautettuna oli 38 prosenttia ja naisista vastaava osuus oli 20 prosenttia. Mikkelissä kokonaisväestön työttömyysaste on pysytellyt maan keskitasoa korkeammalla ollen vuoden 2011 lopussa 11 prosenttia (Tilastokeskus 2011).

Kyselyn mukaan ruoka-apua hakevia on kaikista koulutusryhmistä. Noin joka neljännellä vastaajalla oli opisto- tai korkeakouluasteen koulutus. Perus- tai kansakoulun käyneitä vastaajia oli 34 prosenttia ja lukion tai ammatti-

koulun käyneitä 42 prosenttia. Käsitys, jonka mukaan ruoka-avun hakijat ovat lähinnä matalasti koulutettuja, ei pidä paikkaansa.

KUVIO 2. Koulutustausta ja sukupuoli (% , n=279)

Ruoka-avun hakijoiden asuminen Mikkelissä

Suurin osa (69 prosenttia) vastaajista asui tutkimuksen mukaan vuokra-asunnossa. Vuokralla asuvista 11 prosenttia asui kunnan vuokra-asunnossa. Vuokra-asunnossa asuvien asuntokuntien osuus Mikkelin kokonaisväestöstä on noin 31 prosenttia (Tilastokeskus 2011). Asunnottomia vastaajista oli 3 prosenttia, omistusasunnossa asui 26 prosenttia ja tukiasunnossa 1 prosentti. Tukiasunnoissa asuvien ruokajonolaisten pieni määrä on mahdollisesti selitettävissä heille tarjottavilla ateriapalveluilla. Kyselyyn vastanneista ruoka-avun hakijoista kaikki asunnottomat olivat miehiä. Muissa asumismuodoissa ei ollut merkittäviä eroja naisten ja miesten välillä.

Vuokra-asuminen oli yleisempää nuoremmissa ikäryhmissä, kun taas vanhemmissa ikäryhmissä omistusasuminen oli muita ikäryhmiä yleisempää. Esimerkiksi yli 65-vuotiaista vastaajista 57 prosenttia asui omistusasunnossa ja vuokralla 40 prosenttia. 16–25-vuotiaista vastaajista vuokralla asui 91 prosenttia ja omistusasunnossa 4 prosenttia.

Kotitaloudet

Mikkelin ruoka-avun hakijoista yhden aikuisen kotitalouksissa asui 57 prosenttia vastaajista. Kahden aikuisen kotitalouksia oli vastaavasti 39 prosenttia ja yli kahden aikuisen kotitalouksia 5 prosenttia. Kyselyyn vastanneista ruoka-avun hakijoista joka neljäs asui kotitaloudessa, jossa on lapsia. Lapsiperheistä 31 prosenttia oli yhden lapsen kotitalouksia, 37 prosenttia kahden lapsen kotitalouksia ja 16 prosenttia kolmen lapsen kotitalouksia. Lapsiperheistä 32 prosenttia oli yhden aikuisen kotitalouksia. Kaikista kyselyyn vastanneista ruoka-avun hakijoista yksinhuoltajia oli 7 prosenttia.

4.2 Koettu hyvinvointi

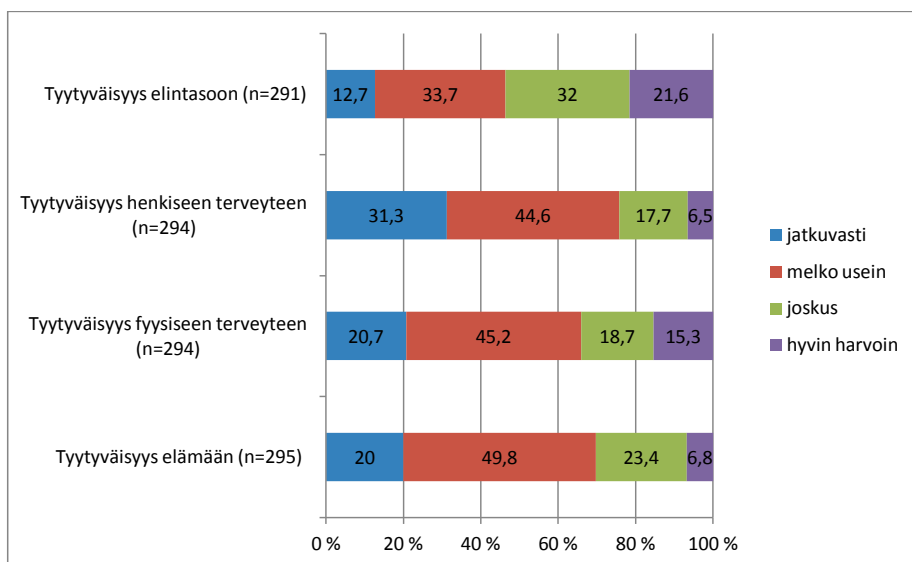
Tutkimuksessa kartoitettiin myös vastaajien tyytyväisyyttä omaan elämäänsä sekä fyysiseen ja henkiseen terveyteensä. Lisäksi tutkimuksessa vastaajilta kysyttiin ovatko he tunteneet itsensä yksinäiseksi, masentuneeksi tai nälkäiseksi viimeisen kuukauden aikana. Vastaajien tyytyväisyyttä kartoittavien kysymysten vastausvaihtoehdot olivat ”jatkovasti”, ”melko usein”, ”joskus”, ja ”hyvin harvoin”. Lisäksi huono-osaisuuden kokemuksia ja ajatuksia omasta tulevaisuudesta selvitettiin väittämällä, jossa vastausvaihtoehdot olivat ”täysin samaa mieltä”, ”osin samaa mieltä”, ”ei samaa eikä eri mieltä”, ”osin eri mieltä” ja ”täysin eri mieltä”.

Ruoka-avun hakijoiden tyytyväisyys

Suurin osa vastaajista (70 prosenttia) oli ollut jatkuvasti tai melko usein tyytyväisiä elämäänsä viimeisen kuukauden aikana. Hyvin harvoin tai vain joskus elämäänsä tyytyväisiä oli vastaajista 7 prosenttia. Fyysiseen terveyteen oli jatkuvasti tai melko usein tyytyväisiä kaksi kolmasosaa (66 prosenttia) vastaajista. Kuitenkin kuudesosa (15 prosenttia) vastaajista koki, että oli fyysiseen terveyteensä vain hyvin harvoin tyytyväinen. Fyysisen terveyden tavoin enemmistö (76 prosenttia) oli jatkuvasti tai melko usein tyytyväisiä myös henkiseen terveyteensä. Hyvin harvoin henkiseen terveyteen oli tyytyväisiä 7 prosenttia ja korkeintaan joskus tyytyväisiä 18 prosenttia.

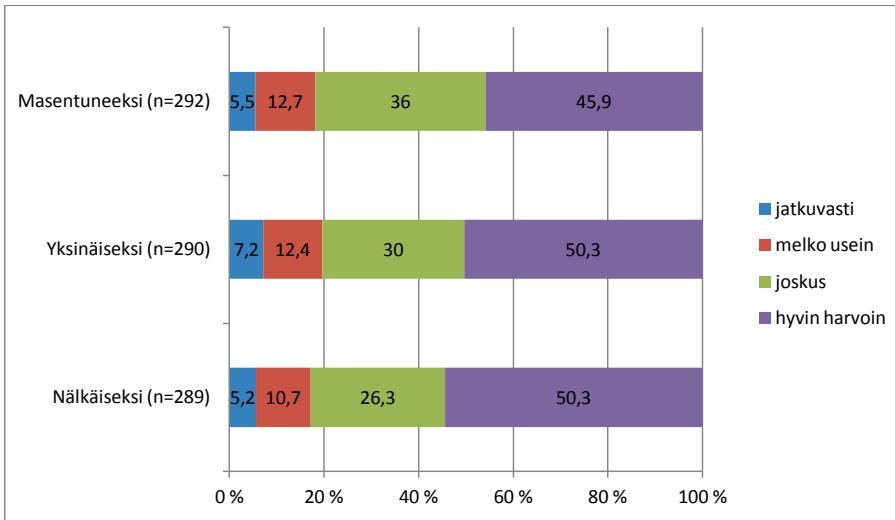
Tyytyväisyys fyysiseen terveyteen oli yhteydessä vastaajien ikään, koulutustaustaan ja työtilanteeseen. Esimerkiksi tyytyväisyys fyysiseen terveyteen

laski suoraan iän lisääntyessä. Perus- ja kansakoulutaustaiset vastaajat kokivat fyysisen terveytensä heikommaksi kuin lukion tai ammattikoulun sekä opiston tai korkeakoulun käyneet vastaajat. Myös työttömät ja lomautetut sekä kotona olevat kokivat fyysisen terveytensä heikommaksi kuin työssäkäyvät, opiskelijat ja eläkeläiset. Tyytyväisyys elintasoon oli yhteydessä kyselyyn vastanneiden kansalaisuuteen ja työtilanteeseen siten, että muut kuin Suomen kansalaiset olivat keskimäärin tyytyväisempiä elintasoonsa kuin Suomen kansalaiset. Myös työmarkkina-asema oli yhteydessä elintasoon tyytyväisyyden kanssa. Opiskelijat, osa-aikatyössä ja kokopäivätyössä käyvät sekä eläkeläiset olivat keskimäärin tyytyväisempiä elintasoonsa kuin työttömät ja lomautetut sekä kotona olevat.

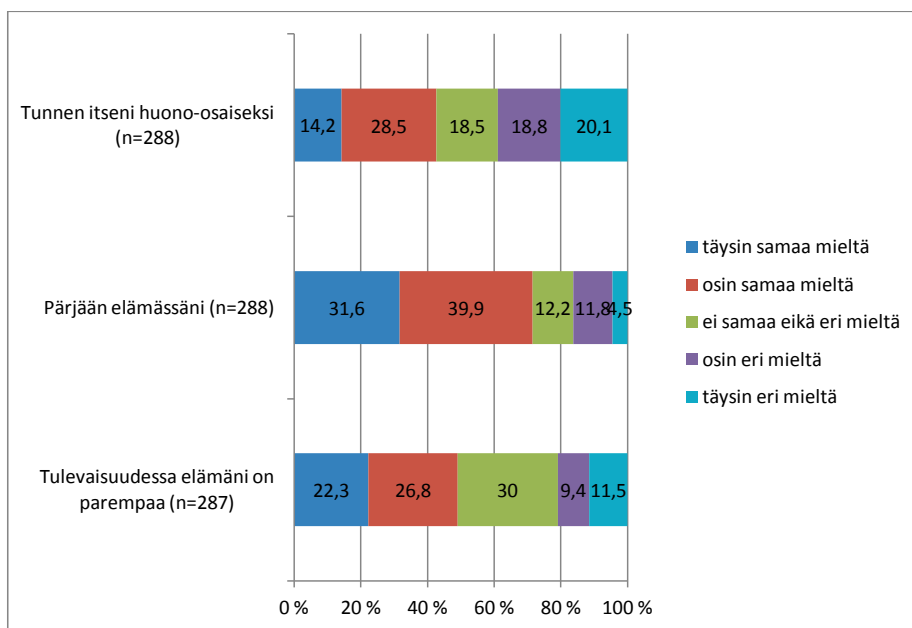
KUVIO 3. Tyytyväisyys elämään, fyysiseen ja henkiseen terveyteen sekä elintasoon (%)

Viimeisen kuukauden aikana masentuneeksi oli itsensä tuntenut jatkuvasti tai melko usein lähes joka viides (18 prosenttia) vastaajista. Vastaajista melkein puolet koki (46 prosenttia) itsensä hyvin harvoin masentuneeksi. Vastaavasti yksinäisyyttä jatkuvasti tai melko usein koki vastaajista joka viides (20 prosenttia). Nälkäiseksi jatkuvasti tai melko usein itsensä koki 16 prosenttia vastaajista.

KUVIO 4. Kun ajattelet elämääsi viimeisen kuukauden aikana, oletko tuntenut itseäsi masentuneeksi, yksinäiseksi, nälkäiseksi? %

Huono-osaiseksi koki itsensä 39 prosenttia ruoka-avun hakijoista. Väittämän kanssa eri mieltä oli 43 prosenttia kyselyyn vastanneista. Kuitenkin 72 prosenttia vastaajista koki kyselyn perusteella pärjäävänsä elämässä. Vajaa puolet vastanneista koki, että tulevaisuudessa heidän elämänsä tulisi olemaan parempaa. Sen sijaan joka viides vastaaja oli väittämän kanssa eri mieltä. Kokemukset tulevaisuuden näkymistä olivat selvästi yhteydessä vastaajien ikään, koulutukseen, työasemaan ja sukupuoleen. Esimerkiksi naiset suhtautuivat miehiä luottavaisemmin omaan tulevaisuuteensa. Samoin nuoremmat ikäryhmät olivat luottavaisempia tulevaisuuteensa kuin vanhemmat ikäryhmät.

KUVIO 5. Huono-osaisuuden kokemukset, elämässä pärjääminen ja ajatukset tulevaisuudesta (%)

Luottamus viranomaisiin ja toisiin ihmisiin

Ruoka-avun hakijoilta kysyttiin myös yleistä luottamusta viranomaisiin ja muihin ihmisiin. Vastausten mukaan 28 prosenttia ruoka-avun hakijoista ei voi täysin luottaa toisiin ihmisiin ja joka neljäs ei luota viranomaisiin. Naisilla luottamus toisiin ihmisiin on heikompä kuin miehillä. Vastaajien iällä ja työasemalla oli yhteys luottamuksessa ihmisiin siten, että luottamus ihmisiin oli korkeinta nuorimmassa ikäryhmässä ja matalinta 55–65-vuotiaiden keskuudessa. Luottamus ihmisiin taas oli opiskelijoilla korkeampi kuin esimerkiksi työttömillä ja lomautetuilla sekä kotona olevilla. Myös luottamus viranomaisiin oli yhteydessä vahvasti työtilanteeseen niin, että luottamus viranomaisiin oli korkeinta pysyvästi työssäkäyvillä.

4.3 Toimeentulo

Ruoka-avun hakijoiden toimeentuloa kartoitettiin kysymällä heidän tulonsiirtojen käyttööän viimeisen kahden kuukauden aikana. Kyselyssä tutkitiin kunnan, Kelan ja eläkelaitosten yleisimpien tukien saamista, hakemista

ja ”torjuntaa”. Kyselyn vastausvaihtoehdot olivat ”olen saanut”, ”olen hakenut, mutta en ole saanut” ja ”en ole hakenut”.

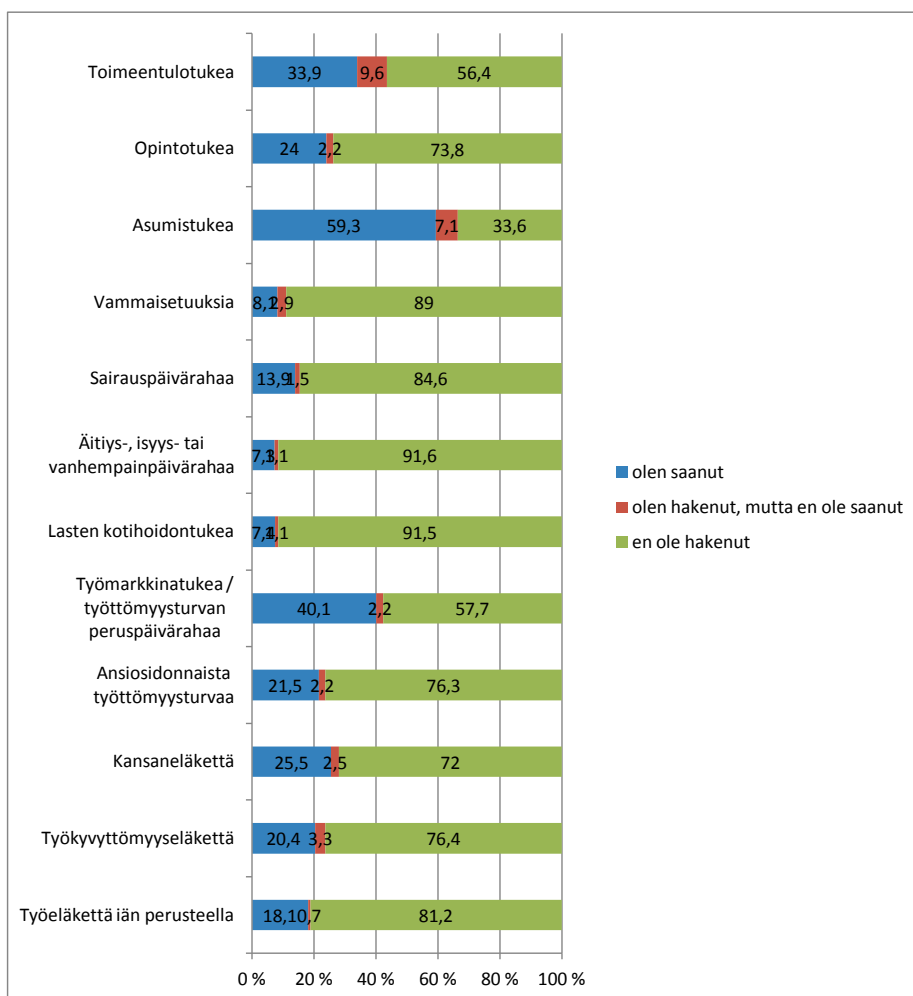
Tulonsiirtojen käyttö

Toimeentulotukea oli viimeisen kahden kuukauden aikana saanut 34 prosenttia vastaajista. Joka kymmenes vastaaja ilmoitti hakeneensa toimeentulotukea, mutta ei sitä syystä tai toisesta ollut saanut. Ikäryhmistä yleisimmin (26 prosenttia) toimeentulotukea saivat 56–55-vuotiaat. Yli 65-vuotiaista enemmistö (83 prosenttia) vastaajista ei ollut lainkaan hakenut toimeentulotukea viimeisen kahden kuukauden aikana. Oletettavasti eläketulot laskevat tässä ryhmässä toimeentulotuen tarvetta ja hakemista. 56–65-vuotiaat olivat ikäluokista yleisimmin (11 prosenttia) hakeneet toimeentulotukea, mutta eivät olleet sitä saaneet.

Asumistuki oli kyselyyn vastanneiden yleisimmin saama tulonsiirto. Viimeisimmän kahden kuukauden aikana asumistukea oli saanut 59 prosenttia vastaajista. 34 prosenttia vastaajista ei ollut hakenut asumistukea ja 7 prosenttia oli hakenut mutta ei ollut sitä saanut. Asumistukea saivat yleisimmin 46–55-vuotiaat vastaajat. Ne vastaajat, jotka olivat hakeneet asumistukea, mutta eivät olleet sitä saaneet, olivat eniten edustettuina (11 prosenttia) 36–45-vuotiaiden ikäryhmässä.

Työmarkkinatukea tai työttömyyspäivärahaa oli viimeisen kahden kuukauden aikana saanut 40 prosenttia vastaajista ja ansiosidonnaista työttömyyspäivärahaa oli saanut 22 prosenttia vastaajista.

Kansaneläkettä oli kahden viimeisen kuukauden aikana saanut noin joka neljäs (26 prosenttia) tutkimukseen vastanneista ruoka-avun hakijoista. Työkyvyttömyyseläkettä vastaavasti oli saanut joka viides kyselyyn vastanneista.

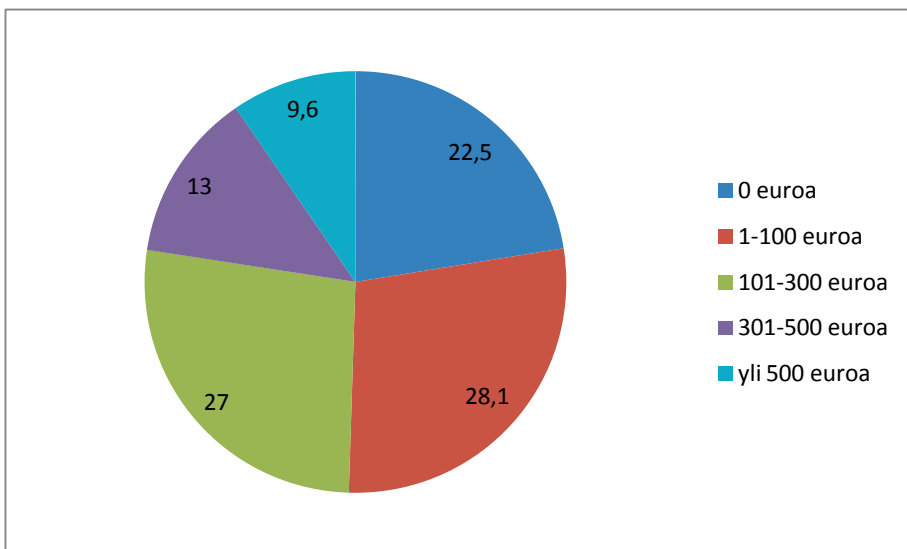

KUVIO 6. Tukien saaminen, hakeminen ja ”torjunta” viimeisen kahden kuukauden aikana (%)

Käytettävissä olevat tulot pakollisten menojen jälkeen

Tutkimuksessa selvitettiin ruoka-avun hakijoiden toimeentuloa myös kysymällä vastaajien kuukaudessa käytettävissä olevia varoja pakollisten menojen jälkeen. Pakollisiksi menoiksi eriteltiin esim. asunto, ruoka ja muut menot. Lähes joka neljännellä (23 prosenttia) kyselyyn vastanneella ei jäänyt kuukaudessa yhtään varoja pakollisten menojen jälkeen. Vastaajista 28 prosenttia vastaajista ilmoitti, että rahaa jää kuukaudessa sata euroa tai vähemmän. Merkille pantavaa on kuitenkin myös se, että noin neljäsnes ruoka-

apua hakeneista ilmoitti, että heille jää pakollisten menojen jälkeen enemmän kuin 300 euroa käytettäväksi muihin kuin pakollisiin menoihin. Lapsiperheistä lähes puolelle (46 prosenttia) kotitalouksista jäi alle 200 euroa kuukaudessa käyttöön pakollisten menojen jälkeen.

KUVIO 7. Kuinka paljon kotitaloutesi käytössä on kuukaudessa rahaa pakollisten asunto-, ruoka- yms. menojen jälkeen? (% , n=270)

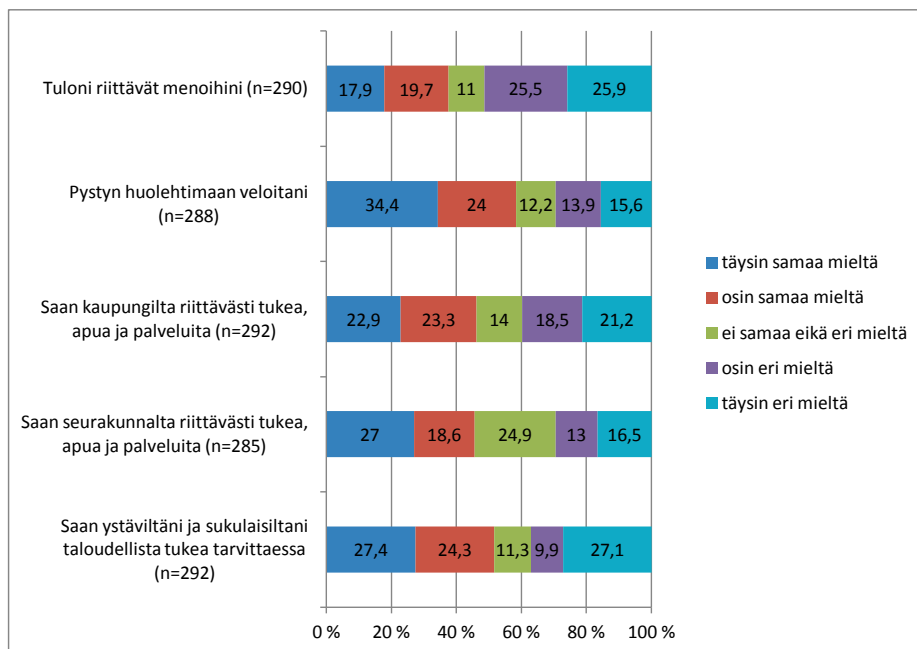
Taloudellinen selviytyminen ja velkaantuminen

Tutkimuksessa kysyttiin myös vastaajien kokemusta omien tulojen riittäväyydestä, velkojen maksun hallinnasta ja lähipiiriltä saadusta taloudellisesta tuesta. Ruoka-avun hakijoilta tiedusteltiin myös kokemuksia siitä, saavatko he kaupungilta ja seurakunnalta mielestään riittävästi tukea, apua ja palveluita.

Vastaajista 40 prosenttia koki, että he eivät ole saaneet kaupungilta tarpeeksi tukea, apua tai palveluita. Useampi kuin joka neljäs (30 prosenttia) vastaaja ilmoitti, ettei ole saanut riittävästi tukea seurakunnalta. Kaupungin tukeen ja palveluihin oli vastaajista täysin tyytyväisiä 23 prosenttia vastaajista ja seurakunnan tukeen 27 prosenttia vastaajista.

Ruoka-avun hakijoista 30 prosenttia oli eri mieltä väittämän kanssa, jonka mukaan pystyy huolehtimaan veloistaan. Neljännes vastaajista oli sitä mieltä, että heidän tulonsa eivät riitä heidän menoihinsa. Samoin neljännes arvioi tilanteensa osittain sellaiseksi että tulot eivät riitä menoihin. Noin puolella ruoka-apua hakevista on siis toimeentulon ongelmia ja noin kolman-

neksella ylivelkaantumista. Lisäksi noin joka neljäs (27 prosenttia) vastaa- ja ilmoitti olevansa täysin eri mieltä siitä, että saisi taloudellista tukea ystä- viltään tai sukulaisiltaan.

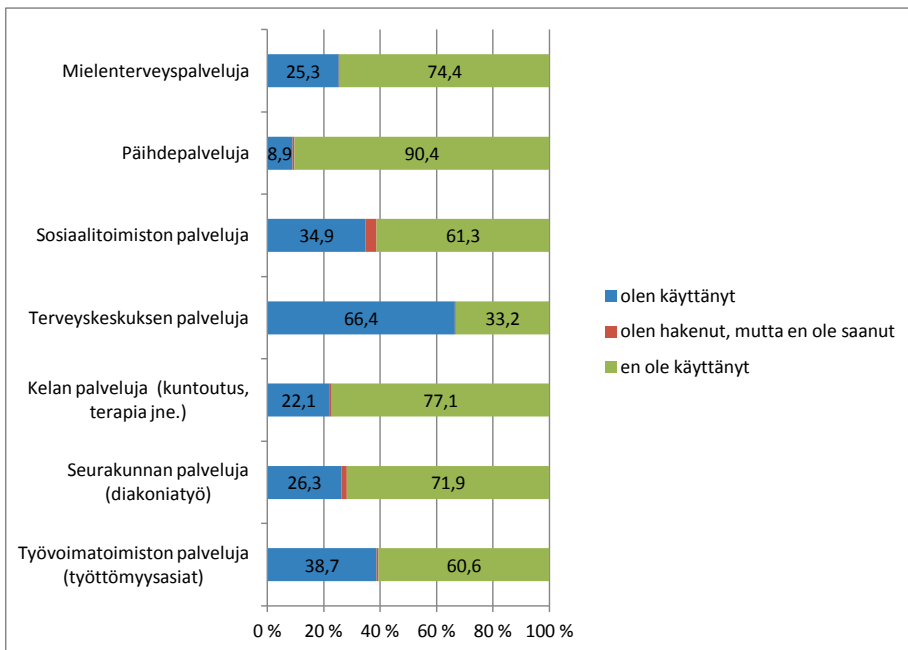
KUVIO 8. Kokemuksia tuesta ja toimeentulosta (%)

4.4 Palveluiden käyttö

Tulonsiirtojen lisäksi kyselyssä selvitettiin kunnan, seurakunnan ja Kelan palveluiden käyttöä kahden viimeisen kuukauden aikana. Eniten vastaajat olivat käyttäneet terveyskeskuksen palveluita (66 prosenttia), työvoima-toimiston palveluita (39 prosenttia) ja sosiaalitoimiston palveluita (35 prosenttia). Noin joka neljäs vastaaja oli käyttänyt viimeisen kahden kuukau- den aikana myös mielenterveyspalveluita (25 prosenttia) ja Kelan palvelui- ta (22 prosenttia). Diakoniatyön palveluita oli käyttänyt 26 prosenttia vas- taajista. Seurakunnan palveluita käyttäneiden vastaajien suhteellisen korkea osuus on mahdollisesti selitettävissä sillä, että aineisto kerättiin osittain seu- rakunnan järjestämissä tilaisuuksissa.

Kyselyssä 15 prosenttia ilmoitti päihteiden käyttöön liittyvistä ongelmis- ta, mutta vain 9 prosenttia vastaajista ilmoitti käyttäneensä päihdepalveluja kahden viimeisen kuukauden aikana. Vastausten perusteella miehet käyttä-

vät päihdepalveluita naisia enemmän. Miehistä 12 prosenttia oli käyttänyt päihdepalveluja kahden viimeisen kuukauden aikana, kun vastaava osuus naisilla oli 6 prosenttia.

KUVIO 9. Palveluja viimeisen kahden kuukauden aikana käyttäneet, hakenneet ja ei käyttäneet (%)

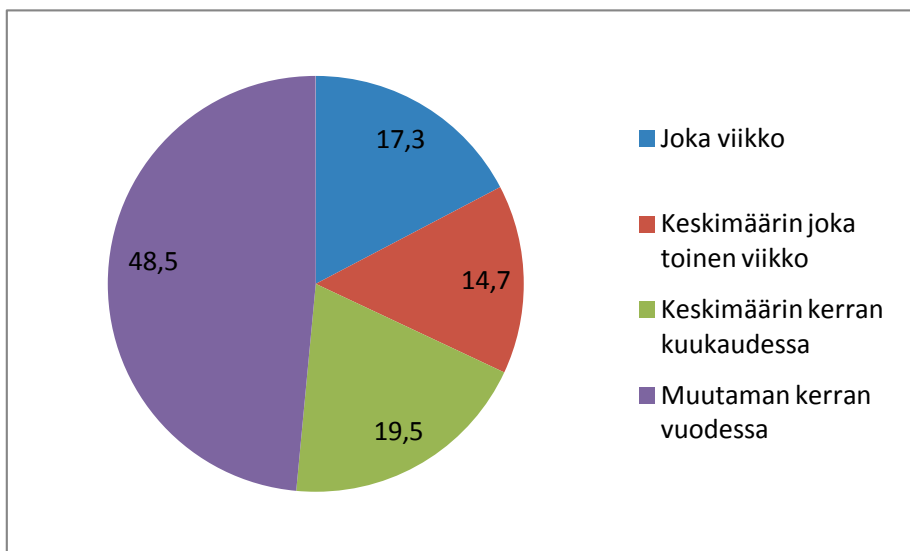
4.5 Kokemukset ruoanjakelusta

Mikkelissä ruoanjakelussa on useita eri käytäntöjä. Esimerkiksi Mikkelin Pelastusarmeijan ruokajonossa avustuskasseja jaetaan jonotusperiaatteella, kun taas Mikkelin seurakuntayhtymä jakaa ruoka-avustuksia diakoniatyöntekijän tapaamisten yhteydessä. Pääosin avustusruokaa jaetaan kuitenkin anonyymisti, eikä avun myöntämiselle tehdä erillistä tarpeen selvitystä.

Tutkimuksessa kartoitettiin ruoka-avun hakemisen säännöllisyyttä, kenelle ruokaa haetaan ja haetaanko ruokaa useammasta kuin yhdestä ruoanjakelupisteestä. Lomakkeessa kysyttiin myös avun hakijoiden mielipiteitä ruoanjakelun toimivuudesta ja ruoan laadusta sekä ruoan jakelun merkityksestä sosiaalisena tapahtumana.

Ruoanhaku

Vastaajista 17 prosenttia haki ruoka-apua viikoittain ja 15 prosenttia keskimäärin joka toinen viikko viimeisen vuoden aikana. Muutaman kerran vuodessa ruoka-apua haki noin puolet (48 prosenttia) vastaajista. Enemmistö (60 prosenttia) vastaajista haki ruokaa vain itselleen. Itselleen ja perheelleen ruokaa haki 35 prosenttia ja itselle ja muille 5 prosenttia vastaajista. Suurin osa (72 prosenttia) vastaajista ei käynyt Mikkelin muissa ruoanjakelupisteissä. Kuukausittain myös muissa ruoanjakelupisteissä asioi joka kymmenes kyselyyn vastanneista.

KUVIO 10. Ruoanjakelun asiakkuus viimeisen vuoden aikana (% , n=290)

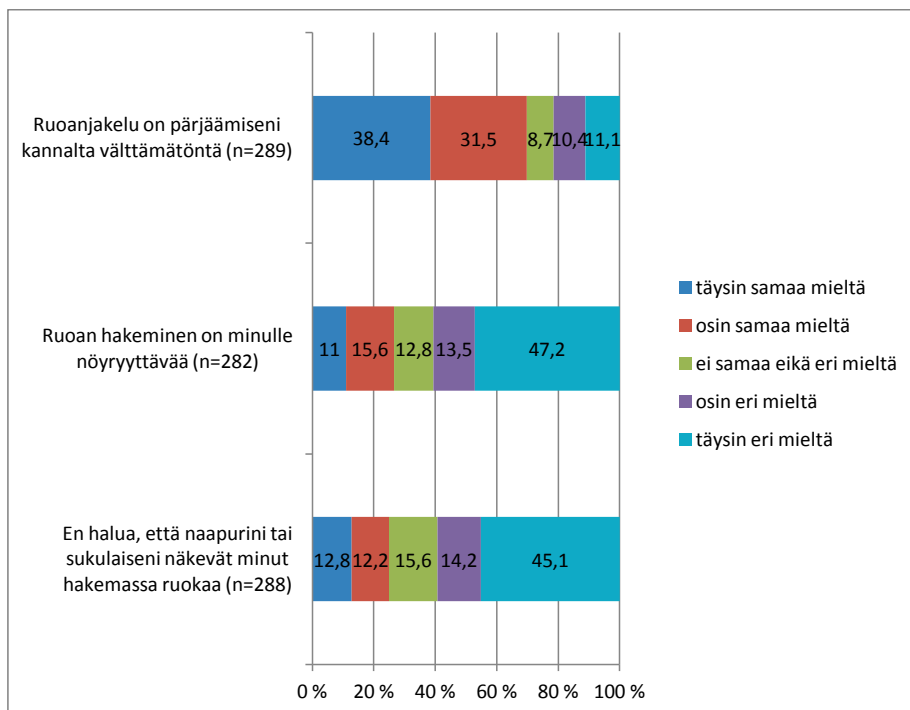
Ruoka-avun välttämättömyys ja häpeän tunne

Suurin osa (70 prosenttia) vastaajista koki, että ruoka-apu on heidän pärjäämisensä kannalta välttämätöntä. Täysin eri mieltä väittämän kanssa oli 11 prosenttia kyselyyn vastanneista.

Kun vastaajilta kysyttiin ruoanjon merkityksestä muille avunhakijoille, 42 prosenttia oli ainakin osittain sitä mieltä, että ruokajonossa on myös ihmisiä, jotka eivät tarvitsisi ruoka-apua.

Kyselyssä kartoitettiin myös ruoka-avun hakijoiden kielteisiä tuntemuksia, kuten häpeän kokemista. Vastaajista joka neljäs ei halunnut naapureidensa

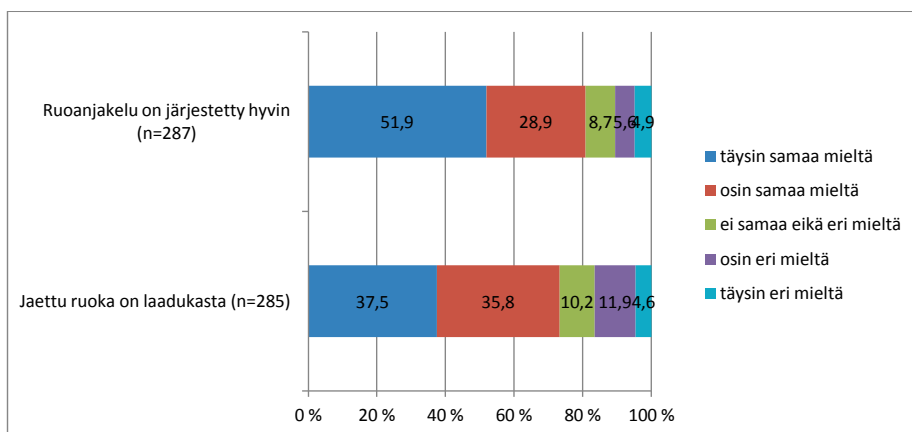
tai sukulaistensa näkevän heitä hakemassa ruoka-apua. Lähes yhtä suuri osa (27 prosenttia) koki ruoka-avun hakemisen nöyryyttäväksi.

KUVIO 11. Kokemuksia ruoan hakemisesta (%)

Tyytyväisyys ruoka-avun laatuun

Ruoanjakelun toimintaan ja sieltä saatuun ruokaan oltiin pääosin tyytyväisiä. Kyselyyn vastanneista ruoka-avun hakijoista 81 prosenttia ilmoitti, että ruoanjakelu oli järjestetty hyvin ja 11 prosenttia näki järjestelyissä parantamisen varaa. Suurin osa (73 prosenttia) vastanneista myös koki, että jaettava ruoka oli laadukasta. Vastaavasti 17 prosentin mielestä ruoan laadussa oli kuitenkin puutteita.

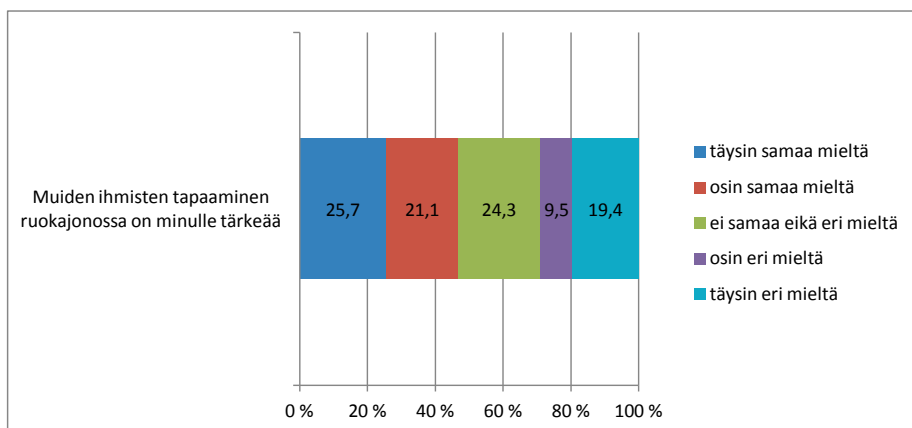

KUVIO 12. Tyytyväisyys ruoanjakeluun (%)

Ruoanjakelun sosiaalinen ulottuvuus

Aiemman tutkimuskirjallisuuden ja hankkeen muiden kaupunkien kokemusten mukaan osa ruoka-avun hakijoista pitää ruoanjakelua myös tärkeänä sosiaalisena tapahtumana. Ruokaa jonottaessa tavataan ystäviä ja tuttuja. Esimerkiksi pääkaupunkiseudun ruoka-avun hakijoista 61 prosenttia piti muiden ihmisten tapaamista tärkeänä ruoanjakelun yhteydessä.

Kyselyssä selvisi, että myös Mikkelissä lähes puolet (47 prosenttia) vastanneista piti muiden ihmisten tapaamista tärkeänä ruoanjakelun aikana. 29 prosenttia ruoka-avun hakijoista puolestaan ei kokenut ruoanjakelua itselleen tärkeänä sosiaalisena tapahtumana.

KUVIO 13. Ruoanjakelun sosiaalinen merkitys (% , n=284)

4.6 Lapsiperheet ruokajonoissa

Lapsiperheiden osuus koko aineistosta oli 25 prosenttia. Näistä yhden aikuisen kotitalouksia oli 29 prosenttia. Tilastollisesti merkitseviä eroja tarkasteltaessa lapsiperheet eroavat muusta vastaajajoukosta muutamien kysymysten kohdalla. Viimeisen kahden kuukauden aikana lapsiperheiden edustajat olivat tilastollisesti merkitsevästi kokeneet yksinäisyyttä ja nälkää harvemmin kuin vastaajat, joilla ei ollut lapsia kotitaloudessaan. Toisaalta lapsiperheet kokivat ruoanhakemisen nöyryyttävämmäksi kuin perheet, joissa ei ollut lapsia. Lapsiperheet eivät kokeneet myöskään muiden ihmisten tapoamista yhtä tärkeänä kuin kotitaloudet, joissa ei ollut lapsia.

Lapsiperheistä osa-aikaisesti tai pysyvästi työssäkäyvien osuus oli huomattavasti korkeampi kuin lapsettomissa kotitalouksissa. Lapsiperheistä 31 prosenttia kävi osa-aikaisesti tai pysyvästi töissä, kun vastaava osuus lapsettomissa kotitalouksissa oli 9 prosenttia. Lapsiperheillä pakollisten menojen jälkeen jäävät tulot olivat myös korkeammat kuin lapsettomissa kotitalouksissa.

4.7 Mikkelin ruoka-avun hakijoiden erityispiirteitä

Edellä esitellyistä Mikkelin tuloksista voidaan havaita muutamia erityispiirteitä vertailtaessa aiemmin julkaistuihin Turun, Kuopion ja pääkaupunkiseudun ruokajonotutkimuksen tuloksiin. Tulokset Mikkeliissä esimerkiksi hyvinvoinnin, terveyden ja asenteiden osalta olivat kuitenkin samansuuntaisia kaikissa aiemmin julkaistuissa kaupungeissa. Tosin Mikkeliissä ruoka-avun hakijoiden huono-osaisuuden kokemukset ja hyvinvointi näyttäytyivät muita kaupunkeja hieman parempana.

Turun, Kuopion ja pääkaupunkiseudun välillä oli eroja erityisesti vastaajien sosiodemografisessa taustassa. Mikkeliissä, Turussa ja pääkaupunkiseudulla vastaajien sukupuolijakauma erottui tasaisempana kuin Kuopiossa. Turussa ja pääkaupunkiseudulla enemmistö vastaajista oli naisia, kun taas Kuopiossa enemmistö oli miehiä. Mikkeliissä ja pääkaupunkiseudulla vastaajista miehiä oli 49 prosenttia ja Turussa 44 prosenttia, kun Kuopiossa vastaava osuus oli 59 prosenttia. Pääkaupunkiseudun vastaajista taas ulkomaan kansalaisten osuus oli Mikkeliä, Turkua, Kuopiota korkeampi. Pääkaupunkiseudulla vastaajista ulkomaan kansalaisia oli 27 prosenttia vastaajista, Turussa 16 prosenttia, Mikkeliissä 7 prosenttia ja Kuopiossa 4 prosenttia.

Mikkelissä työttömien ja lomautettujen osuus ruoka-avun hakijoista oli muita kaupunkeja matalampi. Pääkaupunkiseudulla vastaajista työttömiä ja lomautettuja oli 45 prosenttia vastaajista, Turussa 36 prosenttia, Kuopiossa 32 prosenttia, kun taas Mikkelissä vastaava osuus oli 29 prosenttia. Mikkelissä ja Turussa puolestaan opiskelijoiden osuus vastaajista erottui korkeampana kuin pääkaupunkiseudulla ja Kuopiossa. Mikkelissä opiskelijoita vastaajista oli 19 prosenttia, Turussa 10 prosenttia, pääkaupunkiseudulla 5 prosenttia ja Kuopiossa 2 prosenttia.

Vastaajien toimeentulotuen käyttö erosi merkittävästi Mikkelin, Turun, Kuopion ja pääkaupunkiseudun välillä. Toimeentulotukea pääkaupunkiseudulla oli saanut kahden viimeisen kuukauden aikana 55 prosenttia vastaajista, kun taas Turussa vastaava osuus oli 41 prosenttia ja Kuopiossa 36 prosenttia vastaajista. Mikkelissä toimeentulotukea kahden viimeisen kuukauden aikana oli saanut 34 prosenttia. Mikkelissä erottui myös toimeentulotuen kohdalla ”torjuntaa” kokeneiden määrässä. Mikkelissä toimeentulotukea hakenneiden, mutta hylkäävän päätöksen saaneiden määrä oli matalin (10 prosenttia), kun taas Turussa vastaava osuus vastaajista oli 21 prosenttia, pääkaupunkiseudulla 15 prosenttia ja Kuopiossa 12 prosenttia.

Palveluiden osalta huomataan, että Mikkelissä ja Turussa ruoka-avun hakijat käyttivät Kuopiota ja pääkaupunkiseutua enemmän mielenterveyspalveluita. Mielenterveyspalveluita kahden viimeisen kuukauden aikana oli käyttänyt 25 prosenttia ja Turussa 22 prosenttia, kun vastaava osuus pääkaupunkiseudulla oli 14 prosenttia ja Kuopiossa 12 prosenttia vastaajista.

5 YHTEENVETO

Ruokajonoissa oli ihmisiä kaikista ikäryhmistä. Kuitenkin kuusi kymmenestä vastanneesta oli yli 46-vuotiaita, useimmin 56–65-vuotiaita. Ruoka-avun hakijoissa oli saman verran naisia (erityisesti alle 45-vuotiaita) ja miehiä (yli 45-vuotiaita). Mikkelissä ruoka-apua hakeneista oli 8 prosenttia jonkin muun maan kuin Suomen kansalaisia.

Vajaa kolmannes oli työttömiä tai lomautettuina. Keskimääräistä useammin he olivat eläkeikää lähestyviä ja miehiä. Eläkeläisiä oli kolmannes ja opiskelijoita viidennes. Pysyvästi töissä vastaajista ilmoitti olevansa vain viisi prosenttia, määrä- tai osa-aikaisesti töissä 10 prosenttia ja kotona neljä prosenttia.

Ruoka-apua hakevia on kaikista koulutusryhmistä. Noin joka neljännellä vastaajalla oli opisto- tai korkeakouluasteen koulutus. Perus- tai kansakoulun käyneitä vastaajia oli kolmasosa ja lukion tai ammattikoulun käyneitä neljä ihmistä kymmenestä.

Valtaosa vastaajista asui tutkimuksen mukaan vuokra-asunnossa. Vuokrala asuvista joka kymmenes asui kunnan vuokra-asunnossa. Asunnottomia vastaajista oli kolme prosenttia ja he kaikki olivat miehiä. Omistusasunnossa asui neljännes ja tukiasunnossa yksi sadasta.

Mikkelin ruoka-avun hakijoista yhden aikuisen kotitalouksissa asui yli puolet vastaajista. Kahden aikuisen kotitalouksia oli vastaavasti 39 ja yli kahden aikuisen kotitalouksia 5 prosenttia. Joka neljäs asui kotitaloudessa, jossa on lapsia.

Suurin osa vastaajista oli ollut jatkuvasti tai melko usein tyytyväisiä elämänsä viimeisen kuukauden aikana niin fyysisen kuin henkisenkin hyvinvoinnin osalta. Hyvin harvoin tai vain joskus elämänsä tyytyväisiä oli vastaajista 7–15 prosenttia. Perus- ja kansakoulutaustaiset vastaajat kokivat fyy-

sisen terveytensä heikommaksi kuin lukion tai ammattikoulun sekä opiston tai korkeakoulun käyneet vastaajat. Myös työttömät ja lomautetut sekä kotona olevat kokivat fyysisen terveytensä heikommaksi kuin työssäkäyvät, opiskelijat ja eläkeläiset. Osa-aikatyössä ja kokopäivätyössä käyvät sekä eläkeläiset olivat keskimäärin tyytyväisempiä elintasoonsa kuin työttömät ja lomautetut sekä kotona olevat.

Viimeisen kuukauden aikana masentuneeksi oli itsensä tuntenut jatkuvasti tai melko usein lähes joka viides vastaajista. Yksinäisyyttä jatkuvasti tai melko usein koki vastaajista myös joka viides. Nälkäiseksi jatkuvasti tai melko usein itsensä koki joka viides vastaaja. Selvästi alle puolet koki itsensä huono-osaiseksi, mutta kuitenkin seitsemän vastaajaa kymmenestä koki pärjäävänsä elämässään. Vajaa puolet vastanneista myös koki, että tulevaisuudessa heidän elämänsä tulisi olemaan parempaa. Kuitenkin joka viides vastaaja oli väittämän kanssa eri mieltä. Neljännes ruoka-avun hakijoista koki, ettei voi täysin luottaa toisiin ihmisiin ja viranomaisiin.

Toimeentulotukea oli viimeisen kahden kuukauden aikana saanut kolmannes vastaajista, keskimääräistä useammin eläkeikää lähestyvät. Joka kymmenes vastaaja ilmoitti hakeneensa toimeentulotukea, mutta ei sitä syystä tai toisesta ollut saanut. Torjunta kohdistui edellä mainittuun ikäryhmään. Asumistukea oli saanut 59 prosenttia vastaajista, työmarkkinatukea tai työttömyyspäivärahaa 40 prosenttia vastaajista ja ansiosidonnaista työttömyyspäivärahaa 22 prosenttia vastaajista. Kansaneläkettä oli kahden viimeisen kuukauden aikana saanut noin joka neljäs ruoka-avun hakija. Työkyvyttömyyseläkettä oli saanut joka viides.

Useampi kuin joka neljäs vastaaja ilmoitti, että heille jää välttämättömiä menojen jälkeen kuukaudessa rahaa 100 euroa tai vähemmän. Merkille pantavaa on kuitenkin myös se, että noin neljännes ruoka-apua hakeneista ilmoitti, että heille jää pakollisten menojen jälkeen enemmän kuin 300 euroa käytettäväksi muihin kuin pakollisiin menoihin. Lapsiperheistä lähes puolelle jäi alle 200 euroa kuukaudessa käyttöön pakollisten menojen jälkeen. Noin puolella ruoka-apua hakevista on toimeentulon ongelmia ja noin kolmanneksella ylivelkaantumista.

Neljä kymmenestä koki, että he eivät ole saaneet kaupungilta tarpeeksi tukea, apua tai palveluita. Useampi kuin joka neljäs ilmoitti, ettei ole saanut riittävästi tukea seurakunnalta. Kaupungin ja seurakunnan tukeen ja palveluihin oli vastaajista täysin tyytyväisiä neljäsosa.

Eniten vastaajat olivat käyttäneet terveyskeskuksen, työvoimatoimiston ja sosiaalitoimiston palveluita. Noin joka neljäs vastaaja oli käyttänyt viimeisen kahden kuukauden aikana myös mielenterveyspalveluita, Kelan palveluita ja diakoniatyön palveluita. Joka kuudes ilmoitti päihteiden käyttöön liittyvistä ongelmista, mutta vain alle kymmenesosa vastaajista ilmoitti käyttäneensä päihdepalveluja kahden viimeisen kuukauden aikana.

Joka kolmas oli hakenut ruoka-apua viikoittain tai joka toinen viikko viimeisen vuoden aikana. Muutaman kerran vuodessa ruoka-apua haki noin puolet vastaajista. Suurin osa vastaajista ei käynyt Mikkelin muissa ruoanjakelupisteissä. Kuukausittain myös muissa ruoanjakelupisteissä asioi joka kymmenes kyselyyn vastanneista.

Suurin osa vastaajista koki, että ruoka-apu on heidän pärjäämisensä kannalta välttämätöntä. Neljä kymmenestä oli ainakin osittain sitä mieltä, että ruokajonossa on myös ihmisiä, jotka eivät tarvitsisi ruoka-apua. Joka neljäs ei halunnut naapureidensa tai sukulaistensa näkevän heitä hakemassa ruoka-apua. Yhtä suuri osa koki ruoka-avun hakemisen nöyryyttäväksi.

Ruoanjakelun toimintaan ja sieltä saatuun ruokaan oltiin pääosin tyytyväisiä: ruoanjakelu oli järjestetty hyvin ja ruoka oli laadukasta vaikkakin joka kymmenes näki järjestelyissä parantamisen varaa ja lähes joka viides ruoan laadussa puutteita. Lähes puolet vastanneista piti muiden ihmisten tapaamista tärkeänä ruoanjakelun aikana.

Joka neljäs ruoka-apua hakeva tuli lapsiperheistä. Näistä yhden aikuisen yksinhuoltajatalouksia oli 29 prosenttia. Lapsiperheiden edustajat olivat kokeneet yksinäisyyttä ja nälkää muita harvemmin. Toisaalta lapsiperheet kokivat ruoanhakemisen muita nöyryyttävämmäksi. Lapsiperheet eivät kokeneet myöskään muiden ihmisten tapaamista yhtä tärkeänä kuin muut. Lapsiperheillä pakollisten menojen jälkeen jäävät tulot olivat myös korkeammat kuin lapsettomissa kotitalouksissa.

LÄHTEET

- Ebah, Gabriel 2013. Upseeri, Pelastusarmeija Mikkeli. Henkilökohtainen tiedonanto 4.4.
- Kainulainen, Sakari; Karppinen, Kalle & Saari, Juho 2013. Ruoka-avun kohdentuminen Turussa. Selvitys leipää jonottavien ihmisten hyvinvoinnista. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. D Työpapereita 63. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Järvinen, Sami 2013. Toiminnanjohtaja, ViaDia Mikkeli ry. Mikkeli. Henkilökohtainen tiedonanto 8.4.
- Järvinen, Sami i.a. ViaDia Mikkeli ry. Viitattu 7.4.2013. <http://www.via-diamikkeli.fi/>.
- Koivula, Ulla-Maija; Ohisalo, Maria & Saari, Juho 2013. Kyselytutkimus ruoka-avusta Tampereella ”Tää on Tampereen paras paikka.” Tietotutannon ja laadunarvioinnin julkaisuja D6/2013. Tampere: Tampereen kaupunki.
- Pelastusarmeija i.a. Mikkelin osasto. Tiimi. Viitattu 7.4.2013. <http://pelastusarmeija.fi/toiminta/mikkeli/mikkeliosasto/tiimi/>.
- Pyrhönen, Heikki 2012. Powerpoint-esitys. Tulostettu 13.11.2012. Tulos- te tekijän hallussa.
- Pyrhönen, Heikki 2013. Projektipäällikkö, Mikkelin työttömät ry. Mikkeli. Henkilökohtainen tiedonanto 26.3.
- Rouhiainen, Seija 2013. Toiminnanohjaaja, Virike ry. Mikkeli. Henkilökohtainen tiedonanto 26.3.
- Saari, Juho; Hämäläinen, Lottariina; Kaitokari, Pirve & Honkalampi, Kirsi 2012. Kuopion ruokajonot 2012. ER 2012:1. Kuopio: Kuopion kaupunki.

- Selenius & Riikonen 2012. Mielenmajatalo – Mielenmaja – Virike ry. Viitattu 7.4.2013. <http://www.jelli.fi/lataukset/2012/03/selenius-ja-riikonen-ppt.pdf>.
- Teittinen, Anita 2013. Johtava diakonian viranhaltija, Mikkelin tuomiokirkkoseurakunta. Mikkelin henkilökohtainen tiedonanto 29.3.
- Tilastokeskus 2011. Kuntien avainluvut. Viitattu 5.6.2013. http://www.mikkeli.fi/fi/liitteet/03_mikkeli-tieto/01_perustiedot/tilinpaatos/tilinpaatos_2011
- Turunen, Saija; Ohisalo, Maria; Petrovskaja, Vlada & Tukiala, Anna-Kaisa 2012. Kuka käy leipäjonossa? Pääkaupunkiseudun ruoanjakotutkimuksen tuloksia. Soccan työpapereita 2012:1. Helsinki: Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca.
- Virike ry i.a. Meistä. Viitattu 7.4.2013. <http://virikery.fi/Meist%C3%A4.php>.

Sarjojen kriteerit

A Tutkimuksia

Sarjassa julkaistaan uutta ja innovatiivista tietoa tuottavia tieteellisiä tutkimuksia Diakonia-ammattikorkeakoulun opetus-, tutkimus- ja kehittämistoiminnan alueilta. Julkaisut ovat lähinnä väitöskirjoja, korkeatasoisia artikkelikokoelmia sekä lisensiaatintutkimuksia.

B Raportteja

Sarjassa julkaistaan henkilökunnan tutkimuksia (lisansiaatintöitä, pro graduja), ansioituneita Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä sekä niiden Diakin kehittämisprojektien raportteja, jotka ovat tuottaneet innovatiivisia ja merkittäviä työelämää kehittäviä tuloksia.

C Katsauksia ja aineistoja

Sarjassa julkaistaan Diakonia-ammattikorkeakoulun tutkimus-, kehittämis- ja opetustoiminnan tuloksena syntyneitä julkaisuja, esim. työelämän oppimisympäristöistä ja muista projekteista nousevia opinnäytetöitä, oppimateriaaleja, ohjeistuksia sekä seminaari- ja projektiraportteja.

D Työpapereita

Sarjassa julkaistaan asiantuntijapuheenvuoroja ja kannanottoja ajankohtaisiin asioihin, erilaisia suunnittelutyön tarpeisiin tehtyjä selvityksiä (esim. laaja projektisuunnitelma) ja projektien väliraportteja. Sarja mahdollistaa kokemusten ja asiantuntijatiedon nopean eteenpäin viemisen.

